

TÜRK BASIN TARİHİ İÇİNDE MUHALİF BİR GAZETE: DEMOKRAT İZMİR*

A DISSIDENT JOURNAL IN TURKISH PRESS HISTORY: DEMOCRAT İZMİR

Aslı SOLAK ŞENER**,Fevzi ÇAKMAK***

Geliş Tarihi/Received:09.04.2020

Kabul Tarihi/Accepted:09.06.2020

ŞENER, Aslı SOLAK-ÇAKMAK Fevzi, (2020), "Türk Basın Tarihi İçinde Muhalif Bir Gazete: Demokrat İzmir", Belgi Dergisi, C.2, S.20, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2020/II, ss.2475-2509.

Öz

Basın izlediği yayın politikası ile Türk siyasi hayatının algılanmasında ve yorumlanmasında önemli rol oynamıştır. Tek parti döneminde tek sesli bir basının varlığı söz konusu iken siyasi partilerin çeşitliliği ile basın yeniden şekilleneceği bir döneme girmiştir. Çok partili hayata geçişle birlikte canlılık kazanan siyasi hayata yayın politikası ile renklilik katan basın, kamuoyu oluşturma aracı olarak değer kazanmıştır. İzmir yerelinde muhalefetin yeniden şekillendiği dönemde içinde, 12 Nisan 1946 yılında İzmir gazetesi kuruldu. 25 Aralık 1946 tarihi itibarıyla Demokrat İzmir gazetesi ismiyle yayın hayatına devam eden gazete, muhalefetin sesi olarak varlık göstermiştir. Demokrasi rejiminin işlerlik kazanması için tek parti rejimine karşı çıkan bu muhalif tavrın bedelleri olmuştur. İzmir yerelinde yükselen Demokrat İzmir gazetesinin muhalif söylemleri DP'ye karşı kamuoyu oluşturmada etkin bir rol oynarken izlediği yayın politikası ile CHP iktidarının yakın takibine girmiştir.

Demokrat İzmir gazetesi kurulduğu ilk günden itibaren, kurucuları, yayın kadrosu ve izlediği yayın siyaseti ile 1955 yılının sonuna kadar Demokrat Parti'nin yarı resmi yayın organı gibi faaliyet göstermiştir. Gazete ve iktidar arasındaki ilk kırılma 1950 yılında ortaya çıkmıştır. İlerleyen süreçte DP İzmir yerel yönetimi ile arasında yaşanan gerginliğe DP'nin muhalefet tanımaz tavrı, antidemokratik kanunları, partinin tüzük ve programından uzaklaşması gibi nedenler eklendi. Demokrasi mücadelesinde rejimin işlerliği için destek verdiği DP'nin antidemokratik faaliyetleri neticesinde Demokrat İzmir gazetesi artık iktidara karşı çıkış olarak muhalefet bayrağını yeniden eline aldı.

1955 yılının sonlarından itibaren DP iktidarına muhalif tavrı ile başkaldıran Demokrat İzmir gazetesinin Türk siyasi hayatına yansımaları, izlediği yayın politikasıyla kamuoyu oluşturma çabası içerik analizi ile ortaya konmuştur. Muhalif bir basın olarak dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik sorunları muhalif bir gazetenin gözünden ele alınmıştır. Gazetenin muhalefete geçmesi ile iktidar tarafından uygulanan baskılar dönemin basın tarihini anlamamız noktasında ışık tutmaktadır. Demokrat İzmir gazetesi basına getirilen yayın yasaklarını bir şekilde delerek yayınlamıştır. Yayın yasasına uymadığı gerekçesi ile hakkında davalar açılmış, zaman zaman sayfaları toplatılmıştır. İktidarın baskı gücünü elinde tuttuğu bu dönemde gazeteye yönelik baskı uygulamaları bunlarla da sınırlı kalmayıp, resmi ilanları kesilmiş, kâğıt sıkıntısı yaşamış, matbaası yakılmıştır. Sivri dili nedeniyle kapatılmasına karar verilmiş, basın mensupları hapse atılmıştır. Bu yönüyle gazete hem CHP hem de DP iktidarı tarafından kapatılan nadir basın organlarından biri olmuştur. Kısacası Demokrat İzmir gazetesi muhalif bir basının başına neler gelebileceğine yönelik örnek teşkil etmektedir. Deyim yerindeyse Demokrat Partilerce tam bir baş belası olan Demokrat İzmir gazetesi izlediği yasak

*Bu çalışma, Aslı Solak tarafından hazırlanan "Türkiye'de Basın-Siyaset İlişkisine Bir Örnek: Demokrat İzmir Gazetesi (1946-1960)" isimli yüksek lisans tezinden derlenip, düzenlenmiştir.

**Doktora Öğrencisi., Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (asliisolak@hotmail.com ; (<https://orcid.org/0000-0002-1789-2389>))

***Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İZMİR, fevzi.cakmak@deu.edu.tr; cakmakfevzi@yahoo.com.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-0030-400X>)

tanımaç yayın politikası ile o dönemde İzmir’de en çok okunan gazetelerden biri haline gelmiştir. Ayrıca İzmir’de dönemin iadesi en az gazetesi olmuştur.

Demokrat Parti iktidarının antidemokratik uygulamaları sonrası 27 Mayıs 1960 yılında askeri müdahale gerçekleşti. Demokrat Parti iktidarından en çok zarar gören gazetelerden biri olarak Demokrat İzmir 27 Mayıs’ı kurtuluş olarak görmüştür. 27 Mayıs hareketinin İzmir’deki savunucusu olan Demokrat İzmir gazetesi müdahale ile birlikte DP iktidarına karşı vermiş olduğu mücadelede kendini başarılı gördü. DP lehine konuşmanın yasak olduğu 1960’lı yıllarda Demokrat Parti’yi neredeyse her gün sert bir dille eleştirerek müdahaleyi haklı göstermek ve halka mal etmek için çaba göstermiştir. Yassıada davalarından biri olan Demokrat İzmir Gazetesi Davası’nın devam ettiği günlerde Demokrat Partililerin idamı edilmesi için kamuoyu oluşturma gücünü kullanmıştır. Duruşmaların yapıldığı dönemde izlediği sert yayın siyaseti ile adeta DP’den intikam almıştır. Yassıada davalarının bir an önce karara bağlanıp siyasi mahkûmların idam edilmesi gerektiğini savunur. Nitekim davaların uzun sürmesi ile müdahalenin halk nazarında meşruluğunu kaybedeceği fikrindedir. Yassıada duruşmalarının sona erip idam kararlarının alınmasına ise “bir varmış, bir yokmuş” deyiimi ile yorumlamıştır.

Anahtar Kelime: *İzmir, Basın, Demokrat İzmir, Demokrat Parti-, İktidar-Muhalefet İlişkileri.*

Abstract

The media plays an important role in the perception and interpretation of Turkish political life with the press policy that it follows. While there was a monophonic press in the single party period, the press has entered a period which the press will be reshaped with the diversity of political parties. The media, which enlivened political life with its broadcast policy that gained vitality with the transition to multi-party life, gained value as a tool for public opinion creation. İzmir newspaper was founded on April 12, 1946, when the opposition was reshaped in the local İzmir. The newspaper, which continued its publication life under the name of Democrat İzmir newspaper by 25 December 1946, existed as the voice of the opposition. It was the wages of this opposing attitude that opposed the one-party regime in order to have function for the democracy regime. While the dissident rhetoric of the Democrat İzmir newspaper, which rises in the local area of İzmir, was playing an active role in forming a public opinion against the DP, it was closely followed by the CHP government with its publication policy.

Since the first day of its establishment, Democrat İzmir newspaper has operated as a semi-official publication of the Democratic Party until the end of 1955 with its founders, editorial staff and the publication policy it has followed. The first break between the newspaper and the government occurred in 1950. In the following period, reasons such as DP’s non-opposition attitude, antidemocratic laws, and the departure from the party’s charter and program were added to the tension which experienced with DP İzmir local government. As a result of the antidemocratic activities of the DP, which the regime supported for the fight against democracy, Democrat İzmir Newspaper has regained the flag of opposition as an opposition to power.

The reflection of Democrat İzmir newspaper to the Turkish political life, which has been revolting with its opposition to the DP government by the end of 1955, has been demonstrated with the content analysis through its publication policy. As an opposing press, the political, social and economic problems of the period were addressed through the eyes of an opposing press. The pressures exerted by the government with the passage of the newspaper have shed light on our understanding of the press history of the period. Democrat İzmir newspaper has perforated the publication bans which were brought to the press. Lawsuits were filed against it on account of the fact that it did not comply with the publication ban, and its pages were collected from time to time. During this period, when the government held the power of repression, the printing practices for the newspaper were not limited to these, their official advertisements were cut off, they had a paper shortage and the printing press was burned. Because of its sharp-tongue, the press was decided to close, and members of it were imprisoned. In this respect, the newspaper has been one of the rare press organs closed by both the CHP and the DP government. To sum up, Democrat İzmir newspaper has been an example for what will happen to an opposition press. So to say that Democrat İzmir newspaper, which was a complete nuisance according to Democratic Parties, became one of the most read-newspapers with its banned publication policy at that time in İzmir. In addition, the least-refund of that period was the newspaper in İzmir.

The antidemocratic practices of the Democratic Party government were resulted as military intervention on 27th May, 1960. Democrat İzmir that was one of the newspapers that suffered the most from the Democratic Party government accepted 27th May as its salvation. Demokrat İzmir newspaper, which was the defender of the 27th May movement in İzmir, has succeeded in its fight against the DP government with the intervention. In the 1960s, it struggled to justify the intervention by hardly criticizing the Democratic Party almost every day and make it public. During the days of the Democrat İzmir Newspaper Trial, which is one of its cases in the law, it was used the power of public opinion to execute Democratic Party members. It took revenge from DP with the hard publication policy that it followed during the trials. It argues that Yassıada cases should be decided as soon as possible and political prisoners should be executed. As a matter of fact, it is the opinion that the intervention will lose its legitimacy in the eyes of the people with the long duration of the cases. It has been interpreted with the statement of "there was one, or not one" for the ending of Yassıada trials and making the execution decisions.

Keywords: *İzmir, Media, Democrat İzmir, Democrat Party, Power-Opposition Relations.*

Giriş

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir'de basın hayatı her zaman canlı ve renkli olmuştur. Osmanlı Devleti bünyesinde yabancı dille de olsa ilk gazeteler İzmir'de yayın hayatına başlamıştı. Charles Tricon tarafından çıkarılan *Smyrneen* gazetesi, devlet tarafından yayınlanmaya başlayan *Takvim-i Vekayi*'den çok önce İzmir'de çıkmaya başladı. İzmir'de 1869 tarihinde yayınlanan *Aydın* ilk Türkçe gazeteydi. Ardından 1872'de *Devir*, İntibah isimli gazeteler bir süre yayınlanırken, 1876 yılında İzmir gazetesi yayın hayatına başladı. 1886 yılında Tefik Nevzat ile Halit Ziya tarafından yayınlanan *Hizmet* gazetesi İzmir'in basın hayatında derin izler bırakacaktır. 1896'da Ali Nazmi Bey'in *Ahenk* gazetesi ile birlikte, İzmir'de basın gelişerek, kökleşmeye başladı. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan siyasi özgürlük ortamında, İzmir'de canlı bir basın yayın faaliyeti kendini gösterdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İzmir'deki yayın organı olarak İttihat gazetesi çıktı. Gazetenin başyazarlığını Hafız İsmail yürüttü. Gazete 1911 yılında Selanik'ten gelen Haydar Rüştü (Öktem) Bey'e devredildi ve *Anadolu* ismiyle yayın hayatına devam etti. O günlerde Avukat İsmail Sıtkı tarafından *Köylü* gazetesi kuruldu. Mehmet Refet tarafından tüm işleri yürütülen gazete, İzmir ve çevresinde çok okunan yayınlar arasında yer aldı. *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*'nı destekler nitelikte yayın yapan *Müsavet* gazetesi de 1911 yılında İzmir'de yayın hayatına başladı. Ayrıca *Tan*, *Gençlik*, *Yeni Hayat* ve *Türk Çocuğu* gibi İttihatçılara yakın yayın yapan dergilerde faaliyete geçti.¹

Zengin ve hareketli basın hayatı ile İzmir kamuoyu farklı seslere aşınaydı. Bu sayede İkinci Meşrutiyet dönemi ile birlikte ülke içinde başlayan dinamik ve rekabetçi siyasi düzene İzmir çok hızlı adapte olacaktı. Siyaseten geniş halk kitlelerini etkileme ve onlara ulaşma yolunda basın önemli bir işleve sahip olacaktı. Bu durum Cumhuriyet rejimi altında da devam etti. İktidar partisi Cumhuriyet Halk Fırkası'nın karşısında 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla birlikte İzmir basınının da hareketlendiğini, farklı seslerin kendini hemen gösterdiğini görürüz. *Anadolu* gazetesi, iktidarın yanında yer alırken; *Sada-yı Hak* ve *Türk İli* gazeteleri muhalif yanlısı bir tutum izledi. *Sada-yı Hak* gazetesinden Mehmet Sırrı, İsmail Hakkı gibi isimler muhalefetin ülke ve rejim için gerekliliğine vurgu yapan yazılar kaleme aldı. Öte yandan *Ahenk* gazetesinin yayın siyaseti daha tarafsızdı. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası(SCF)'nin kurulmasıyla hayata geçen ikinci çok partili hayat deneyimi sonrasında İzmir, hem siyasi

1 Zeki Arıkan, İzmir Basınından Seçmeler 1872-1922, C 1, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2011, ss. 1-10.; Celal Bayar, *Ben de Yazdım-Millî Mücadeleye Giriş*, C 5, Sabah Kitapları, İstanbul, 1997, s. 133.

hem de basın üzerinden iktidar ile muhalefetin çatışma yaşadığı önemli merkezlerden biriydi. SCF lideri Fethi Okyar'ın İzmir ziyareti ve mitingi olaylı olmuştu. İzmir basını ikiye ayrılmış; *Anadolu* gazetesi iktidarın yanında yer alırken; *Hizmet* ve *Yeni Asır* gazeteleri örtülü olarak muhalefete destek vermişlerdi.² İlginç olan nokta Tek Parti Dönemi (1923-1950) boyunca İzmir basını genel olarak iktidara her zaman mesafeli bir tavır almıştı. Bu gerçek dönemin CHP Müfettişlik Raporlarında da kendine yer bulmuştu. Örneğin, İzmir valisi ve CHP İl Başkanı Fazlı Güleç'in 9 Temmuz 1936 yılında parti genel merkezine gönderdiği raporunda, yerel basına yönelik tespiti ve önerdiği çözüm yolu oldukça ilginçtir. Fazlı Güleç raporunda şu ifadelere yer vermektedir:

"İzmir'de gazetecilik meselesi belli başlı bir derttir. Anadolu'dan başka bütün gazeteler elimizde sayılamaz ve her hangi bir zayıf zamanda hepsi aleyhimize çalışabilirler. Gazeteleri her şeyden evvel elde etmek ve karakersizleri icap ederse batırmak gerekir. Bunları yaşatan en mühim varidat kaynağı ilan ücretidir. Onun için bu yıl bir resmi gazete tesisine teşebbüs ettik. Teessüs edince vaziyete *hakim olacağımızı kaviyyen(şüphesiz) umarım.*"³

İkinci Dünya Savaşı sonrası Cumhuriyet rejiminin üçüncü kez adım attığı çok partili siyasi hayat deneyimi ile birlikte, geçmişte olduğu gibi o günlerde de İzmir, bu süreçte en hareketli merkezlerden biri oldu. Geçmişten zengin bir basın kültürü devralan İzmirli gazete ve gazeteciler, iktidar ile muhalefetin kozlarını ortaya koyduğu o günlerde, dinamik, tartışmalı, eleştirel bir basın-yayın ortamı inşa ettiler. İşte bahsedilen bu hareketli dönemin en önemli yayın organlarının başında, muhalefetin sesi olan İzmir/ Demokrat İzmir gazetesi gelmektedir.

İzmir Gazetesi Yayın Hayatına Başlarken

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti (DP), Türk siyasi hayatında derin izler bırakacaktır. Celal Bayar'ın liderliği altında kurulan DP, kısa süre içinde ülke genelinde örgütlenmeye başlayacak; örgütlenme sürecinde halkın büyük desteğini alacaktı. DP'ye halkın geniş destek verdiği şehirlerin başında İzmir yer almıştı. Celal Bayar'ın, partisinin İzmir örgütlenmesi için ilk görüştüğü isim Ekrem Hayri Üstündağ'dı⁴. Geçmişte Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın yöneticiliğini de yapan, İzmir halkının sevgi, saygı ve takdirini kazanan Üstündağ, DP'nin örgütlenme çalışmalarını fiilen yürütecekti. DP il örgütü 14 Şubat 1946 tarihinde kuruldu ve partinin İzmir İl İdare Kurulu Başkanı olarak Ekrem Hayri Üstündağ seçildi.⁵

Demokrat Parti'nin hızla örgütlendiği İzmir'de partinin sesi olacak, halka partiyi anlatacak bir gazetenin eksikliği hissediliyordu. İzmir basını CHP iktidarı tarafından kontrol altındaydı. Geçmişte olduğu gibi muhalif seslere yer verecek, muhalefetin sesi olacak bir gazetenin bir an evvel yayın hayatına başlaması, DP İzmir il örgütünün en büyük beklentisi haline aldı. Bu beklentilere cevap vermek, DP'nin İzmir'de ve Ege Bölgesi'nde sesi olması için İzmir gazetesi Gazi Bulvarı 1343. Sokak Piran Apartman'da 12 Nisan 1946 yılında yayın hayatına başladı. Gazetenin kurucusu Ekrem Hayri Üstündağ olsa da fiili olarak işlerle ilgilenen oğlu Bülend Üstündağ'dı.⁶ Küçük bir sermaye ile kurulan ve "Günlük Siyasi Bağımsız

2 Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İzmir'in siyasi hayatı ve seçimler hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz: Fevzi Çakmak, *İzmir'in Siyasi Hayatında Seçimler (1908-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2017.

3 *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (BCA)*, Fon Kodu:490-0-001Yer No: 664-224-1.

4 Ekrem Hayri Üstündağ'ın biyografisi için bkz: Fevzi Çakmak, "Ekrem Hayri Üstündağ", İzmir Kent Ansiklopedisi Biyografi Cildi, C 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2018, s. 335-336.

5 *Vatan*, 9 Şubat 1946. *Akşam*, 9 Şubat 1946. Fevzi Çakmak, "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve İzmir (1946-1950)", İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih Cildi, C 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2013, s. 319.

6 Dönemin gazetecileri ile yapılan röportajlarda İzmir gazetesinin; Ekrem Hayri Üstündağ, Osman Kibar ve Adnan

Gazete" ibaresi ile yayın hayatına katılan gazetenin sahibi Mücteba Üstündağ, Mesul Müdürü Dr. Ali Kürşat'tı.⁷

İzmir yerelinde Demokrat Parti'nin yarı resmi yayın organı olarak çalışmalarını sürdüren İzmir gazetesinin yayın siyaseti kısa sürede iktidarın dikkatini çekti. CHP Genel Sekreterliği, CHP İzmir İl Kurulundan "Bu gazetenin günü gününe takip etmenizi ve ehemmiyetli yayınları yazarak, gerekirse telefonla bildirmenizi ve bu yayınları elverişli yayın vasıtasından faydalanarak karşılanmasını" talep ediyordu.⁸ İzmir gazetesinin kısa sürede elde ettiği yayın başarısı sonrası CHP, İzmir yerelinde partinin yayın faaliyetlerine yönelik olarak bir takım tedbirler alma yoluna gitti. Alınan tedbirler arasında, "neşriyat, istihbarat propaganda konferansları, Halkevleri, Halkodaları, Spor kulüpleri çalışma ve ihtiyaçları ile daha yakından ilgilenmek; İlçe, Bucak ve köylere kadar giderek halk ile temas arttırmak" gibi öncelikler yer almıştı.

İzmir gazetesinin yazar kadrosu, CHP'nin içine düştüğü bu telaşlı durum karşısında yazılar kaleme alarak; iktidarın içinde bulunduğu sıkıntılı halin gereksizliğine vurgu yapar. Örneğin Burhan Belge, iktidar yönetimine karşı bir muhalefet partisinin zorunluluğunu dile getirmektedir. CHP'nin kurulduğu günden itibaren iktidar partisi olarak varlık gösterdiğinin ve bu süre zarfında birçok işe, inkılabı imza attığının altını çizer. Ancak CHP zaman içerisinde kendini tekrarlayan bir parti haline gelmiştir. İktidarın kendisini yenileyebilmesi için bir muhalefet partisinin zaruri olduğunu ortaya koyar.⁹ İlerleyen günlerde gazetenin yazarlarından Mustafa Kentli ise Demokrat Parti hareketinin "hak ve hürriyet mücadelesi" olduğunu savunmuştur.¹⁰

Yayın hayatının ilk aylarında İzmir gazetesinin yayın dili ılımlı ve uzlaşmadan yanadır. Şiddetli ve keskin bir yayın politikası başlangıçta öne çıkmaz. Aslında bu durum bir bakıma, geçmişte Serbest Fırka deneyiminin İzmir'de yaratmış olduğu çalkantılı ve sıkıntılı günlerin hafızalarda kalan izlerinin sonucudur. Bir daha Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kısa süren deneyimini yaşamamak, muhalefetin ömrünün üç aydan fazla olmasını temin etmek adına İzmir'in yayın dili yumuşaktır.

1946 Seçimleri ve İzmir Gazetesi

Demokrat Parti'nin Türk siyasi hayatına hızlı bir giriş yapması ve halk tarafından beklenilmedik bir ilgi ile karşılanması CHP iktidarını tedirgin eder. İktidarı kaybetme refleksi ile hareket eden parti, hava koşullarını gerekçe göstererek belediye seçimlerini 26 Mayıs 1946 tarihine çeker. Karar sonrası bir baskın seçimle karşı karşıya kalan muhalefet ile iktidarın ilişkileri kötüleşir. Demokrat Parti ülke genelindeki örgütlenmesini tamamlayamadığı için iktidara tepki olarak yerel seçimlere katılmaz. İzmir gazetesi muhalefetin sesi olur ve "...bu karar karşısında yapılacak tek doğru hareket CHP'yi indi hareketle baş başa bırakmaktır!.. Hem milletin hem tarihin huzurunda!" çıkışı ile iktidara karşı tavrını ortaya koymuştur.¹¹ İzmir gazetesinde devamlı surette seçimlerin tarafgir olduğundan, bürokrasinin Halk Partisi lehine çalıştığından bahseden yazılar kaleme alınmıştır. Demokratlara göre birçok yerde idare amirleri Halk Partisi lehine çalışıyordu. Memurlardan imza alınıyor, evlere polis ve belediye memurları vasıtasıyla tembih, ihtar

Düvenci tarafından kurulduğu belirtilmektedir. Ancak bu ifadeler yapılan görüşmelere ait olup, incelediğimiz dönemin literatüründe böyle bir bilgiye ulaşamamıştır.

7 BCA, Fon Kodu.030.01.00.00. Yer No.65.403.1.1.

8 BCA, Fon Kodu.490.1.0.0. Yer No.1368.534.1.

9 Burhan Belge, "CHP'ye Muhalefet Lazım", İzmir, 13 Nisan 1946.

10 İzmir, 4 Ekim 1946.

11 *Demokrat İzmir*, 10 Mayıs 1946.

ve tehditlerde bulunuluyor, seçimlere katılmadıkları takdirde vazifelerinden kovulacakları yahut ekmek kartlarının ellerinden alınacağı tarzında rivayet ve dedikodular ortalıkta dolaşıyordu¹². Muhalefetin yer almadığı yerel seçimde CHP hemen hemen bütün belediyeleri kazanmıştı. İzmir'in merkezinde ise muhalefetin seçmene sandığa gitmeme propagandası başarılı olmuş, katılım oranı düşük kalmıştı. Fakat İzmir'in ilçelerinde seçime katılım oranları yüksekti. İzmir gazetesi bu çelişkili durumu "*Jandarma süngüleri, gaz teranesi, muhtar tazyiki, partili tehdidi, memurların tarafsız davranışları, yol keserek 'oy verdi' vesikası aramak*" gibi, şehirden çok köylerde gerçekleşmesi olanaklı olan baskı araçlarının olmasıyla açıklamıştı.¹³

CHP iktidarı, Haziran ayı başında aldığı kararla 1947 yılında yapılması planlanan genel seçimleri de 1946 yılına çekti. Yerel seçimlere katılmayan muhalefet partileri, teşkilatları içinde yaptıkları istişareler sonrası genel seçime katılma kararı aldı. Uygulanan seçim sistemi (açık oy, gizli tasnif) ve bürokratik baskılardan dolayı 1946 yılı genel seçimi tarihe "*şaiBELİSEÇİM*" olarak geçmişti. Sıkıyönetim kısıtlamasının getirilmediği İzmir'de, İzmir gazetesi iktidara karşı sert tavrını ağırlaştırmıştır. Burhan Belge, seçim günü CHP temsilcilerinin üç otomobil kiralayarak köylere baskın yaptığını ve jandarma yardımıyla DP'nin oy pusulalarını topladıklarını bildiriyordu. Ayrıca İzmir ve Manisa illerinde sayım ve tutanak işlemlerinin yapıldığı sırada CHP tarafından yapılan yolsuzlukları, "*milli idarenin iffetine tecavüz*" olarak nitelendirmişti.¹⁴

İzmir gazetesi bütün bu yolsuzluk iddialarının çözüleceği bir tek makam olarak TBMM'yi görüyordu. 21 Temmuz seçimlerinde gerçekleştirilen yolsuzluklar için "*21 Temmuz 1946'da Türk milleti demokrasinin değil, demokrasi milletin altında kalmıştır*" sözlerine yer vererek iktidarı sert bir dille eleştirmişti.¹⁵ Demokratlara göre İzmir'de oyların büyük bir bölümünü Demokrat Parti almıştı ve Halk partisinden seçilen milletvekilleri İzmir'in istedikleri değildi. Bu durum karşısında, İzmir Cumhuriyet Meydanı'nda, seçimleri protesto mitingi düzenleniyordu. Daha sonra Bursa ve Balıkesir'de düzenlenecek olan bu mitinglerde, temel slogan "*Hayır! Biz bunları seçmedik*" olacaktı.¹⁶ Seçim sonrası iktidar, İstanbul basınına seçimler ile ilgili yayın yasağı getirmişti. Bunun üzerine *Tasvir, Cumhuriyet, Vatan* gibi gazeteler, muhalefet partisinden seçimleri protesto etmek için İzmir'de düzenlediği miting için yazdıkları yazıları İzmir gazetesinde yayınlamışlardı.¹⁷

1946 genel seçimlerin ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü hükümeti kurma görevini sertliği ile tanınan Recep Peker'e verdi. İzmir, seçim yolsuzluk iddialarına rağmen Recep Peker hükümetinin kuruluşunu "*tarihe geçecek kara leke*" olarak değerlendirmiştir¹⁸. Gazete yeni kabinenin "*asker teşekküllü*" bir zihniyetle çalışma yürüteceği iddiasında bulunmuştur.¹⁹ Genel seçimlerinden sonra basınına getirilmiş olan yayın yasağını bir adım daha ileri taşıyan Recep Peker hükümeti basın kanununda bir takım değişikliklere gitme kararı aldı. İzmir gazetesinin "*içi beni dışı seni yakan bir kanundur*" dediği basın kanunu tasarısına iktidar elini güçlendiren bir takım kanıtlar ile gelmişti. Basın kanunu konusunda iktidarın elini güçlendiren veriler ise İzmir gazetesi ile ilgiliydi. İzmir gazetesinin 21 Temmuz genel seçimlerini eleştirmek için yazdığı "*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*" adlı fıkra meclis gündemine konu olmuştu. İktidar kanadı bu fıkraya kızmış ve söz konusu yazının

12 İzmir, 26 Mayıs 1946.

13 İzmir, 2 Haziran 1946.

14 Burhan Belge, "Bugünkü Toplantının Manası ve Sebepleri", İzmir, 25 Temmuz 1946.

15 Burhan Belge, "5 Ağustos 1946", İzmir, 5 Ağustos 1946.

16 İzmir, 25 Temmuz 1946.

17 Mithat Perin, "Halkın Haklı Heyecanı", İzmir, 26 Temmuz 1946., Faruk Fenik, "Siz Bizi Temsil Edemezsiniz",

İzmir, 26 Temmuz 1946., Doğan Nadi, "Bu On Binlerce Halkın Tek Mümessili Yok", İzmir, 26 Temmuz 1946.

18 Burhan Belge, "5 Ağustos 1946", İzmir, 5 Ağustos 1946.

19 Burhan Belge, "CHP'nin Hodgamlığı", İzmir, 12 Ağustos 1946.

yayınlandığı İzmir gazetesine ceza verilmesini istemişti. Ayrıca gazetenin “*Koçarlı Hadisesi*” ile Aydın’da meydana gelen olaylar çerçevesinde yalan neşriyat yaptığı ileri sürüldü. Bütün bunlara bakıldığında 1946 yılında düzenlenen basın kanunu görüşmelerinde İzmir gazetesinin de az veya çok etkisi olduğunu söylemek mümkündür.²⁰

“*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*” adında İzmir gazetesinden çıkan fıkra, 1946 seçimine yönelik bir eleştiriydi ve bu fıkrada şu ifadeler yer verilmişti:

“*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*”

Medeni Kanunumuzun sekizinci babı bu yukarıdaki başlığı taşır.

Demokrasiyi intikalimizi bir doğuma benzetecek olursak nevzadın ana ve babasını tayin etmek icap edecektir.

Bir bakireden farksız olarak Türk milleti çocuğun doğması için sandık başında bütün safiyeti ile yaptığını meşru izdivacı CHP’nin fütursuzca ve iffetinin telvis etmek suretiyle, zorbalıkla ırzına geçerek istemediği bir mukarenetten bugünkü mahlûk doğdu. Bugün Ana bütün ıstırapları ile baş başadır.

Zavallı ana, zalim zorba

Her ikinizi de Türk tarihinin sahifeleri kaydedecektir.

Türk tarihi:

Ana için: Asıl, saf, masum

Zorba zampara içinde; küstah vicdansız diyecektir

Öyle zavallı bir ana ki çektiği ıstırapları duymak bile istemeyen bir çocuk dünyaya getirmiştir.

Ya sen

Nesebi olmayan çocuk

Seni dost ve düşman kimse sevmeyecektir

Çünkü sen ananın ırzına geçebilecek tinette bir çocuksun

İhtiraslarının gıdası ile büyü, yaşa ve sonunda öl ki hiçbir zaman ölmeyecek olan ana seni unutabilsin”.²¹

İzmir gazetesinde yayınlanan “*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*” adlı fıkra CHP iktidarını rahatsız etmişti. İktidarın manevi şahsiyetine hakaret olarak görülen bu fıkra nedeniyle gazeteye dava açıldı.²² Mahkeme gazetenin Genel Neşriyat Müdürü Ali Kürşat ile gazetenin Yazı İşleri Sorumlusu görevini yürüten Bülent Üstündağ’ın hamile eşi Müçteba Üstündağ’ın tutuklanmasına karar verdi.²³ Ancak fıkrayı Ekrem Hayri Üstündağ’ın askerde olan oğlu Bülend Üstündağ kaleme almıştı. Bülend Üstündağ, eşinin tutuklanması üzerine yazıyı kendisinin yazdığını açıklasa da mahkemenin kararı değişmedi. Bu durum üzerine

20 TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:8, C.1, Birleşim:16, (17 Eylül 1946), s.394.

21 İzmir, 28 Temmuz 1946.

22 BCA, Fon Kodu.030.01.00.00. Yer No.65.403.1.1.

23 BCA, Fon Kodu, 030.01.00.00 Yer No.65.403.1.1

Bülend Üstündağ intihar etti.²⁴ Yaşanan bu üzücü olaylarla birlikte İzmir gazetesi yerel bir gazete olmaktan çıkıp ülke genelinde konuşulan bir gazete haline geldi. *Cumhuriyet* gazetesi yaşanan bu trajediyi; “İzmir’de bir facia” başlığı ile okuyucularına duyurmuştu.²⁵ Yaşanan tüm bu üzücü olaylar ile birlikte mahkeme, 24 Aralık 1946’da gazetenin 20 gün süre ile kapatılmasına karar verdi. Karar sonrası İzmir gazetesi isim değişikliğine gitti ve 24 Aralık 1946 günü *Demokrat İzmir* adı ile yayın hayatına yeni bir sayfa açtı.²⁶

Demokrat İzmir gazetesi bu kez Adnan Dövenci sahipliğinde çıkarıldı. Gazetenin başına “Demokrat” kelimesinin ne amaçla eklendiği konusunda farklı görüşler söz konusudur. Dönemin gazetecilerinden Tayfur Göçmenoğlu; “*Demokrat Parti’nin isminden yola çıkarak Demokrat Demokrat İzmir oluyor*” şeklinde beyanda bulunmuştu.²⁷ Bununla birlikte farklı bir görüş belirten Adnan Dövenci’nin oğlu Yusuf Rıza Dövenci de Demokrat ibaresinin Demokrat Parti ile ilgili olmadığını, İzmir’in Demokrat olduğuna vurgu yapılmak amacı ile bu isme yer verildiğini, bununla birlikte Demokrat Parti’nin de dönem olarak demokratik bir çizgide ilerlemesi sebebiyle bu ibare de karar kılındığını belirtmektedir.²⁸

12 Temmuz Beyannamesi’nden 1950 Seçimlerine *Demokrat İzmir* Gazetesi

1947 yılının ilk günlerinde ülke içinde iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiler gergindi. Demokrat Parti’nin 7 Ocak 1947 tarihinde toplanan Birinci Büyük Kongresinde “Hürriyet Misakı” adı altında aldığı bir takım kararlar CHP kanadını rahatsız etti.²⁹ Muhtarlık seçimleri ile tırmanan gerginlik, sıkıyönetim kanununun altı ay daha uzatılması talebi ile bir kat daha arttı.³⁰ İktidar ve muhalefet arasında esen sert rüzgârı yumuşatmak isteyen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 12 Temmuz 1947 tarihinde bir beyanname yayınladı. Beyanname’nin hem CHP’ye hem de DP’ye bir takım etkileri oldu. Beyanname, CHP kanadında Peker hükümetinin sonunu getirdi. 26 Ağustos 1947 tarihinde CHP Meclis Grubu toplantısında Recep Peker’in sert tavrı gündem konusu oldu. Peker bu toplantıdan güvenoyu alarak ayrılmak istiyordu. Yapılan oylama sonrasında tarihe 35’ler olarak geçecek partililer Peker’e olumsuz oy kullanmıştı. Bu durum CHP’deki ilk çatlak olarak gün yüzüne çıktı.³¹ *Demokrat İzmir*, CHP içindeki bu gruplaşma ile ilgili görüşlerinde, aşırı olarak bilinen Peker hükümetinin tek parti devrinden kalan son hükümet olduğuna dikkat çekti. Zaman içerisinde muhalefete yapılan baskının fark edilmesi, baskıcı politika nedeniyle halkı kendinden uzaklaştırması sonucunda CHP içerisinde otuz beşler grubunun oluştuğunu iddia etmişti.³² Ayrıca 35’ler grubunu CHP içindeki ilk demokrasi mücadelesi olarak tanımladı. Recep Peker kendisine karşı çıkan 35 muhalif oya rağmen istifasını sunmadı. Aksine kabinede değişikliğe gitmek istedi. Bunun için yeniden gittiği güven oylamasında muhalif oy sayısı 47’ye çıkınca Peker, hükümetin istifasını sundu.³³ Bu durum *Demokrat İzmir* gazetesinin sayfasına şu şekilde yansdı: “*Recep Peker, kendi arkadaşlarının iki kere güvenoyunu aldığı halde halk*

24 İzmir, 11 Kasım 1946. Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları İktidar ve Demokratlar (1945-1950)*, C.II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s.523.

25 *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1946.

26 *Demokrat İzmir*, 25 Aralık 1946.

27 Tayfur Göçmenoğlu ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 27.12.2016).

28 Yusuf Rıza Dövenci ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 18. 01. 2017).

29 Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012 s.270.

30 *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:8, C.5, Birleşim 65, (28 Mayıs 1947), s.226.

31 Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, I. Basım Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, İstanbul, 2013 s.218. Mehmet Kabasakal, *Türkiye’de Siyasi Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin yayıncılık, İstanbul,1991, ss.173-174.

32 *Demokrat İzmir*, 6 Eylül 1947.

33 Hikmet Bila, *CHP 1919-1999*, Doğan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.123. Asım Us, *1930-1950 Atatürk, İnönü, ikinci Dünya Savaşı ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri ve Hatıraları*, Doğruluk Matbaacılık, İstanbul, 1966,s.716.

tarafından mahkûm edildiği için, o bir türlü vermek istemediği istifasını nihayet vermek mecburiyetinde kaldı.”³⁴

12 Temmuz Beyannamesi'nin Demokrat Parti üzerinde de bir takım etkileri oldu. İnönü iki parti arasında uzlaşmanın sağlanması için Celal Bayar ile bir dizi görüşmeler yaptı.³⁵ İkili arasında yapılan görüşmeler sonunda Celal Bayar, Cumhurbaşkanından aldığı beyannamenin bir örneğini DP Genel Kuruluna getirdi. Kurul da partililerden ılımlılar olarak bilinen kesim beyannameye olumlu bakarken, aşırıları olarak bilinen grup ise karşı çıktı. ılımlılar, CHP'den gelen yoğun baskının son bulmasını istedikleri için olumlu bakış açısı geliştirirken; aşırıları iktidarın sert politikalarına karşı sonuna kadar mücadele etmek istiyordu. Beyannamenin genel kurulda onaylanması sonrası aşırıları olarak bilinen grup, DP'den ayrılarak Millet Partisi'ni kurdu.³⁶ *Demokrat İzmir* gazetesi; Millet Partisi'nin DP içinde oluşan farklı görüşler sonucunda ortaya çıktığına vurgu yaparak, aşırıları olarak bilinen grubun DP'yi ele geçirme girişimlerinin sonuçsuz kalması üzerine kurulan partiyi “hiyanetin mahsulü” olarak nitelendirmişti.³⁷

1950 seçimlerine gidilen günlerde, muhalefet partilerinin ısrarla üzerinde durdukları seçim kanunu 1950 yılı Şubat ayında kabul edilmişti. Kanunla, tek dereceli, eşit ve gizli oy, açık tasnif yöntemi kabul edildi. Ayrıca her il seçim çevresi kabul edilerek, liste usulü çoğunluk sisteminde karar kılındı.³⁸ *Demokrat İzmir*, seçim kanununun kabul edilmesini demokratik mücadelenin “doğum sancısı” olarak nitelendirmişti.³⁹ Gazete, özellikle seçim dönemlerinde CHP'ye yönelik muhalefetine yoğunluk vererek, Demokrat Parti'ye büyük destek sağlıyordu. Manisa'da arazisi olmayan vatandaşa arazi dağıtılacağını, kredisi bulunmayanlara zirai kredi verileceğine yönelik CHP'nin seçim vaatlerini sayfasında yer veren *Demokrat İzmir*; CHP'nin bugüne kadar köylülere; “sarı çizmeliler”, “basit giyimliler” diyerek hor gördüğünü dile getirir. Önceden halkın ayağına gitmeyen CHP sırf oy alabilmek için halkla iletişim kurmaktadır. Ancak CHP'nin hiçbir zaman halk tabakasına inememiş bir parti olduğu vurgusuna yer verir.⁴⁰

DP'nin seçim kampanyasını yürüten *Demokrat İzmir* gazetesi 14 Mayıs 1950 tarihinde DP'nin iktidara gelmesi ile başarıya ulaştı. Gazete, 27 yıllık CHP iktidarının kaybettiği seçimleri “Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir” ilkesinin vücut bulmuş hali olarak nitelendirdi. Bu seçimlerle halk “kansız bir inkılap” gerçekleştirmişti.⁴¹ Ayrıca 14 Mayıs'ı bir avuç muhalifin CHP karşı çıkışı sonucunda kazanılmış bir başarı olarak değerlendiriyordu.⁴²

Demokrat Parti İktidarında *Demokrat İzmir* Gazetesi

Türk siyasi hayatında CHP'nin 27 yıllık iktidarlığını 14 Mayıs 1950 genel seçimleri ile

34 *Demokrat İzmir*, 10 Eylül 1947.

35 İsmet İnönü, *Defterler (1919-1973)*, C.1, (Haz. Ahmet Demiral), Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2001.s.455. “Celal Bayar ve İsmet İnönü arasında yapılan ilk görüşmenin tarihi bilinmemekle birlikte yapılan görüşmenin 15 Haziran 1947 tarihinde yapıldığını gösteren kaynaklar için ayrıca bkz.” *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005, s.118. Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1944-1973):Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990. s.61.

36 Samet Ağaoğlu, *Siyasi Günlük Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, (Yay. Haz. Cemil KOÇAK), 2. Baskı, İletişim Yay., İstanbul,1993.s. 430.; Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2015.s. 307.

37 Samet Ağaoğlu, “Üçüncü Parti”, *Demokrat İzmir*, 18 Mayıs 1948.

38 “Milletvekilleri Seçimi Kanunu”, Kanun No:5545, Kabul Tarihi:16.02.1950. *Resmi Gazete*, (21.02.1950), S.7438; *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:8, Cilt: 24, Birleşim:48 (16 Şubat 1950),s.751.

39 Samet Ağaoğlu, “Seçimlere Gidiyoruz”, *Demokrat İzmir*, 12 Şubat 1950.

40 Osman Kapani, “Köylü Vatandaşın Reyı Demokrat Parti'dedir”, *Demokrat İzmir*, 9 Şubat 1950.

41 Burhan Belge, “Kansız İnkılap ve Muhalefet”, *Demokrat İzmir*, 17 Mayıs 1950.

42 Hürrem Kubat, “Kansız İnkılap ve Muhalefet”, *Demokrat İzmir*, 17 Mayıs 1950.

elinden alan Demokrat Parti yeni bir dönemin kapılarını aralayacaktı. Demokrat Parti iktidarı meclisten güvenoyunu aldıktan sonra bürokrasi ve askeri kadrolarda değişikliğe gitti.⁴³ *Demokrat İzmir*, bu hamleyi orduyu gençleştirmek ve orduyu siyasetin dışında tutma bakımından yerinde bir hareket olarak değerlendirmişti.⁴⁴ İktidarın bir diğer değişikliği ezanın Arapça okunması önündeki yasağı kaldırmasıydı. *Demokrat İzmir*, ezanın Arapça okunmasına yönelik haberlere sayfalarında genişçe yer vererek iktidarın bu hamlesini onaylıyordu. Halkın bu uygulamayı sevinçle karşıladığını belirten gazete; “*on yedi yıl aradan sonra tekrar ezanın din dili ile okunması tüm yurttaki gibi İzmir halkı tarafından da memnuniyetle karşılandı*”⁴⁵ yorumunda bulundu. Yeni iktidarın bir diğer seçim vaadi olan uygulama ise Af Kanunu’dur. İktidara gelişinin ikinci ayında çıkarılan af kanununa: “*Demokrat Parti İktidarının Gösterdiği Şefkat ve Afiyet*” başlığı ile okuyucuya sunan *Demokrat İzmir*’in bu konu hakkındaki görüşü şöyledir: “*Halk Partisi iktidarının bir katı yüreklilikle ve merhametsizlikle on binlerce mahkûmdan esirgediği af kanunu, evvelki gün TBMM’de DP çoğunluğu tarafından geniş bir şekilde çıkarılmıştır. DP iktidarının daha ilk günlerinde on binlerce talih kurbanına göstermiş olduğu bu şefkat ve afiyet bütün memlekette derin bir memnuniyet uyandırmıştır.*”⁴⁶

Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında *Demokrat İzmir*, iktidarın iç ve dış politikada yaptığı her icraatı destekler yönde bir yayın siyaseti takip ediyordu. Demokrat Parti’nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun çağrısına olumlu cevap vererek Kore’ye asker göndermesi kararını yerinde bularak, halkın da bu kararı onayladığını açıklıyordu.⁴⁷ CHP, böyle önemli bir kararı Meclise sormadan aldığı için iktidarı eleştiriyordu. Muhalefetin eleştirilerine sütunlarında yanıtlar veren gazete, 1950 Belediye Seçimleri öncesi İsmet İnönü’nün Ankara Radyosunda yapmış olduğu seçim konuşmasını, “*üç aydır biriktirdiği kin ve nefretini Ankara Radyosu aracılığıyla aktardı*” şeklinde yorumladı. İnönü’nün “*Demokrat Parti idaresinde memleket baştanbaşa huzursuzluk içerisindedir*” cümlesine “*sabık şef*” nitelendirmesi ile cevap vermişti. Seçim günü İzmir halkını seçime davet etmeyi ihmal etmeyen gazete; 3 Eylül 1950 seçimlerinde kazananın Demokrat Parti olması üzerine Adnan Menderes’in “*Türk Milleti, Halk Partisi’ni 14 Mayıs’ta iktidardan tasfiye etmişti. 3 Eylül’de muhalefetten tasfiye etti*” sözlerine sayfasında yer vererek iktidarın sözcülüğünü yapmaya devam etti.⁴⁸

Bu dönemde iktidar ile muhalefet arasındaki en önemli çatışma noktalarından birini siyaset üzerinde giderek etkisini artıran din olgusu oluşturmuştu. Demokrat Parti’nin iktidara gelişinden sonra, tüm ülkede olduğu gibi İzmir’de de dini yaşamda bir canlanma kendini göstermişti. Adnan Menderes’in hükümet programında ortaya koyduğu “*Halka mal olmayan İnkılâplar*” içerisinde gördüğü Türkçe ezan, DP iktidarının İslamcı kesime yönelik ilk açılımını oluşturacaktı. Zorunlu din dersleri, radyoda giderek artan dini programlar ve ülke siyasetinde adından söz ettirmeye başlayan cemaat ve tarikatlar, iktidarın yürüttüğü siyasetin belli başlı sonuçlarıydı. Demokrat Parti iktidarının seçim vaatlerinden biri olan Arapça ezan yasası bazı çevrelerce farklı yorumlanmıştı. Demokrat Parti iktidarın da Atatürk devrimlerini benimsememiş olan bir kitlenin inkılaplara yönelik ilk tepkisi Konya Kadınhanı ilçesinden “*kadınlar çarşafa*” sloganları ile yükseldi.⁴⁹

43 Muzaffer Gökman, *50 Yılın Tutanağı(1923-1973)*, Hürriyet yayınları,1973,s.140.

44 *Demokrat İzmir*, 4-7-8-11 Haziran 1950.

45 *Demokrat İzmir*, 18 Haziran 1950.

46 *Demokrat İzmir*, 16 Temmuz 1950.

47 Hürrem Kubat, “Çok Yerinde Bir Karar,” *Demokrat İzmir*, 27 Temmuz 1950.

48 *Demokrat İzmir*, 4 Eylül 1950.

49 Şerafettin Turan, İsmet İnönü, Yaşamı Dönemi ve Kişiliği, Bilgi Yayınevi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,2000,s.324.

İnkılaplara karşı çıkış hareketinin hemen ardından Ticanilik adı verilen bir tarikatın Atatürk'ün heykellerine yönelik başlattığı saldırılar kamuoyunda tepkiye neden oldu. İlk saldırı 24 Şubat 1951'de Kırşehir'in Cumhuriyet Meydanındaki Atatürk büstüne yapılan tahribattir.⁵⁰ İlginç olan nokta *Demokrat İzmir* gazetesinin devrimlere karşı oluşan bu hareketin tek suçlusunu olarak İsmet İnönü'yü görmesidir. Yaptığı suçlamanın altını ise şu iddiaları ile doldurmuştu: Atatürk döneminde temelleri atılan devrimler, İsmet İnönü döneminde gerileme yaşamıştır. Devrimlerin koruyucuları intikam hırsına kapılan İsmet İnönü döneminde dağıtılmıştır. Boş kalan siyaset meydanına siyasal İslamcılar yerleşmiştir. İnönü'nün bu hareketi Atatürk devrimlerine ihanettir. O dönem gazetenin başyazarı olan Hürrem Kubat'a göre Atatürk heykellerine yapılmış olan saldırılar; demokrasiyi baltalama hareketidir.⁵¹

Ülke içinde dini cemaat ve tarikatların hareketlendiği o günlerde yurdun çeşitli bölgelerini gezen Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'a yönelik Malatya'da bir suikast girişimi gerçekleşmişti. Yalman, gazetesindeki söylemleri ile muhafazakar çevrelerin tepkisini çeken bir isimdi. Öte yandan DP'nin kurulduğu ve muhalefette olduğu yıllarda Yalman, gazetesi ile partiye en fazla destek veren, partinin ulusal düzeyde sesi olan bir gazeteciydi. Hüseyin Üzmez isimli bir gencin Yalman'ı öldürmeye yönelik giriştiği bu suikast teşebbüsü DP iktidarını da çok rahatsız etti. Ancak diğer olaylarda olduğu gibi *Demokrat İzmir* gazetesi bu suikast girişimini de çok öne çıkarmak ve büyütme istemediğini yaptığı yayınlardan görebiliriz. Gazete olayı okuyucularına sunarken, "*Yalman'a yöneltilen silah fikir hürriyetine tevcih edilmiştir*" şeklinde değerlendirmişti. Gazete ayrıca suikast için Malatya'nın seçilmesinde, şehrin hem İsmet İnönü'nün milletvekili seçildiği hem de belediye seçimlerinde de CHP'ye oy veren nadir şehirlerden biri olmasıyla bağlantı kurmaya çalışmıştı. Şehir aynı zamanda Necip Fazıl Kısakürek'in kurduğu Büyük Doğu Cemiyeti'nin de önemli bir merkeziydi. Bu yorumlardan hareketle hem muhalif hem de muhafazakâr çevrelerin bu suikast üzerinden iktidarı yıpratmaya çalıştıkları yolunda bir algı gazete tarafından işlenmişti.⁵²

DP iktidarının muhalefet ile girdikleri en tartışmalı konuların başında 1951 yılında Halkevlerinin kapatılması ile 1953 yılında CHP'nin mallarına devlet tarafından el konulması gelmektedir. Cumhuriyet tarihinin önemli kültür merkezlerinden biri olan Halkevleri, DP iktidarında tartışma konusu oldu. Demokrat Parti, CHP'nin mal varlığının fazla olması nedeniyle partiler arasında ekonomik eşitsizliğin doğduğunu iddia ediyordu.⁵³ Bu nedenle 1950 yılında Halkevlerinin kapatılması ve CHP'nin mallarının hazineye devri gündeme geldi. İktidar muhalefet arasında bir takım uzlaşmaya yönelik görüşmeler yapılmış olsa da bu görüşmeler sonuçsuz kaldı ve neticede 1951 yılında konu yeniden alevlendi.⁵⁴ DP iktidarının yanında yer alan *Demokrat İzmir* bu haberi, "*Bütün halkevleri, asıl sahibi olan millete iade ediliyor*"⁵⁵ manşeti ile duyurdu. Ayrıca CHP'nin böyle bir harekete karşılık

50 Barış Ertem, "Atatürk'ü Koruman Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Tartışılması", *Turkish Studies*, V8/5, ilkbahar 2013, s.263.

51 Hürrem Kubat, "Türk İnkılabına Düşmanlık Edenler", *Demokrat İzmir*, 7 Mart 1951.

52 Hürrem Kubat, "İrticadan Her Fenalık Beklenebilir", *Demokrat İzmir*, 18 Aralık 1952; 1911 yılı doğumlu olan Hürrem Kubat (Hürrem Kubat), Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Maliye Müfettişliğine kadar devlette çeşitli görevler alan Kubat, *Demokrat İzmir* Gazetesi Başyazarı, Anadolu Ajansı İzmir Şubesi Müdürü, Ankara Telgraf, Tan ve Yeni Gazeteleri Başyazarı, Ege Ekspres Gazetesi Başyazarı gibi görevlerde bulunmuştur. 1961 seçiminde Adalet partisi listelerinden Manisa Milletvekili seçilmiştir. 1995 yılında hayatını kaybetmiştir. *TBMM Albümü 1950-1980*, C 2, TBMM Yayınları, Ankara, 20010, s. 813.

53 Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınları, İstanbul, 2010, s.287.

54 Fevzi Çakmak, "Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması", *History Studies*, Volume 7/3 Eylül, 2015, s.3.

55 *Demokrat İzmir*, 26 Temmuz 1951.

olarak ara seçimlere katılmama kararı almasına da “*hem suçlu hem güçlü*” yorumu ile cevap veriyordu.⁵⁶ Halkevlerinin kapatılmasının ardından CHP mallarına el konulmasına yönelik süreç sonraki aylarda tartışılmaya devam edildi. Bu konuya sütunlarında yer vermeye devam eden gazete, iktidarın ne zaman bir yolsuzluğu ortaya çıkarmaya yönelik girişimi olsa karşısında CHP’nin muhalefet olarak varlık gösterdiğini, zamanında halktan aldıklarını geri vermemek için yaygara kopardığını iddia ediyordu. CHP’nin söz konusu yasa ile ilgili karşı çıkışına “*Kırk Haramiliğe Paydos*” sloganı ile karşılık vermişti.⁵⁷ CHP’nin tüm karşı çıkışlarına rağmen DP iktidarı tarafından hazırlanan “*Cumhuriyet Halk Partisinin haksız iktisaplarının iadesi hakkında Kanun*” 14 Aralık 1953 tarihinde Meclis tarafından kabul edilmişti.⁵⁸

Ülke genelinde 1953 yılı itibarıyla din ve irtica tartışmaları yoğunluk kazandı.⁵⁹ Adnan Menderes irtica ile mücadele konusunda CHP ile aynı fikirde olduklarını ancak MP’nin dini siyasete alet ettiğini ve bu tavrından bir an önce vazgeçmesi gerektiği konusunda uyarıda bulundu. Millet Partisi’nde azınlıkta gerici bir grup bulunuyordu. Bu grup MP Dördüncü Büyük Kongre’sinin düzenleneceği günlerde İstanbul’da yapılan bir toplantıda hilafet çağrısı yapmış, Arap harfleri konusunu gündemine almıştı. Bu konu parti içindeki inkılapçılar kanadı tarafından kongrede dile getirildi. Atatürk inkılaplarını benimseyememiş kişilerle fikir birliği yapamayacağını belirten inkılapçılar grubundan istifa edenlerden Saffet Olgaç’ın; Millet Partisi’nin dinci, şeriatçı, hilafetçi açıklamaları üzerine parti hakkında soruşturma başlatıldı. Neticede mahkeme tarafından Millet Partisi’nin 27 Ocak 1954’te kapatılmasına karar verildi.⁶⁰

1954 yılı seçimine gidilen süreçte, DP iktidarının CHP’nin mallarına el konulması, Millet Partisi’nin kapatılması gibi muhalefete yönelik yaptırımları ülke içindeki siyasi havayı gerginleştirmiştir. Can alıcı konuların varlığı muhalefeti zayıflatmış, bu gibi nedenlerden dolayı muhalefet, 1954 genel seçimlerine gidilirken birlikte hareket etmek istemişti. *Demokrat İzmir*’in köşe yazarı Hürrem Kubat muhalefetin birleşmeye yönelik adımları ile ilgili makalesinde ise konuyu şu şekilde değerlendirmişti: “*Demokrasi rejimine zararın en büyüğü, iktidarı, sadece iktidar olduğu için elde etmeye çalışan siyasi partilerden gelir. İktidar hırsına kapılmış bir oluşumun iktidarı ele geçirmek için her yolu mubah görmesi kaçınılmazdır. Kalbinde iktidar hırsından başka bir şey olmayan ve milli duyguları olmayan bir partinin iş başına gelmesinden daha büyük bir felaket yoktur. Bir milletin kaidesi sırf iktidar olmak için başa gelenlerin eline bırakıldığında her türlü milli felaketle karşılaşılması kadar doğal başka bir seçenek yoktur.*”⁶¹

1954 yılı seçimlerine gelindiğinde *Demokrat İzmir* gazetesi hala iktidarın yanında yer alan tavrını sürdürmeye devam etmiştir.⁶² Gazete, çok partili hayatın getirisi olan demokratik bir seçim ortamında halkın bilinçli bir şekilde oy kullanmasından yanadır. Demokrat Parti’nin Ege bölgesi için düzenlediği seçim mitingini “*Ege’de Seçim Kampanyası*

56 *Demokrat İzmir*, 28 Temmuz 1951.

57 Hürrem Kubat, “Kırk Haramiliğe Paydos!”, *Demokrat İzmir*, 6 Haziran 1952.

58 Kanun No:6195, *Resmî Gazete*, S. 8584 (16 Aralık 1953).

59 Tarık Zafer Tunaya, *İslamcılık Cereyanı*, Baha Matbaası, İstanbul, 1962, s.169

60 Füzuan Hüsrev Tökin, *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişimi 1896-1965*, Elif Yayınları, İstanbul, 1965, ss.87-88.

61 Hürrem Kubat, “Hedef Memlekete Hizmet Olmalıdır”, *Demokrat İzmir*, 18 Mart 1954.

62 *Demokrat İzmir* gazetesi 8 Ocak 1954 tarihli sayısında emin kaynaklara dayandığı haberinde genel seçimlerin 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılacağını okuyucusuna duyurmuştu. Gazetenin bu açıklamasından yaklaşık bir ay sonra 11 Şubat 1954 tarihinde hükümet seçimlerin 2 Mayıs tarihinde yapılacağını duyurmuştu. Bu durum bile gazetenin iktidara olan yakınlığını göstermesi adına dikkat çekicidir. *Demokrat İzmir*, 8 Ocak 1954.; *Demokrat İzmir*, 15 Şubat 1954.

Açan Miting” manşeti ile veren gazete DP’nin bu mitingini “*mağser kalabalığı*” na benzetmişti.⁶³ *Demokrat İzmir* gazetesi 1954 seçimlerinin yaklaştığı günlerde CHP’nin seçim kampanyasını ele alarak bir takım değerlendirmelerde bulundu. Gazete, Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki farklılığın uygulamadan kaynaklandığı fikrindedir. CHP, 27 yıllık iktidarında devletçiliği savunmasına rağmen uygulamada başarılı olamamıştır. Buna rağmen İzmir, İstanbul, Manisa nutuklarında hala devletçiliği savunmaktadır. Bu tavır ise ancak şahsi çıkar meselesi olabilirdi.⁶⁴ Halkın seçimlere yönelik tavrını yorumlayan gazetenin bu konudaki fikri şöyledir: Vatandaş 1946 genel seçimlerindeki gibi endişeli değildir. Büyük bir olgunluk ve sakinlikle bütün partileri dinleyerek seçim gününü bekleyen halkın sakin tavrı demokrasi açısında önemli ve ileri bir adımdır.⁶⁵

Demokrat İzmir, seçim sabahında “*Milli İrade Bugün Tecelli Ediyor*” manşeti ile çıkararak, “*Vatandaş! Vicdanının emrine uyarak reyini mutlak kullan*” ifadeleri ile seçmeni sandık başına çağırmakta ve demokrasinin tecelli etmesini ummaktadır.⁶⁶ Seçimin ardından “*DP Ezici Çoğunlukla Yine İktidarda Kaldı*” manşetine yer veren gazete; yüksek katılım ve sükûnet içerisinde gerçekleşen seçimle Türk milletinde seçim bilincinin oluştuğunun en önemli göstergesi olmuştu.⁶⁷ *Demokrat İzmir*, CHP’nin yeniden iktidar olmak adına bir mücadele vermediğini gösteren bir makale yayınlar. Bir seçim döneminde geçmişte yaptığı hataları düzeltmek için çabalamadığı, memleket geleneklerini kavramakta güçlük çektiği konusunda CHP’ye eleştiri getirir.⁶⁸

Demokrat Parti 1950’de olduğu gibi 1954 genel seçimlerinde de güçlenerek, koltuğunu korumayı sürdürmüştür. Adnan Menderes seçimlerden sonra ifade ettiği “*Şu anda 1954 seçimlerinin eskisinden daha büyük bir ekseriyetle partimiz tarafından kazanılmış olduğu anlaşılmış bulunuyor. Bunun manası bütün devlet faaliyetlerine şamil olmak üzere her sahadaki icraatımızın Türk milletince tamamıyla tasvip edildiğidir*” sözleriyle, özellikle muhalefete yönelik yürüttüğü sert politikaya devam edeceğinin sinyallerini vermişti.⁶⁹ Menderes’e göre, muhalefete yönelik şimdiki kadar yaptığı tüm baskı, müsadere, kapatma uygulamaları, izlediği yol ve yöntem, halk tarafından onay verilmişti. Menderes’in bu söylemi seçimden çok zaman geçmeden icraatlarına yansımış; genel seçimde CHP’ye oy veren Malatya ile Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)’ne oy veren Kırşehir’e yönelik çeşitli yaptırımlara gidilmişti. Malatya şehri idari olarak ikiye bölünmüş ve Adıyaman il yapılmıştı.⁷⁰ Kırşehir ise ilçe statüsüne alınıp, Nevşehir’e bağlanmıştı.⁷¹ İktidarın Malatya ve Kırşehir’i cezalandırma hamlesinin nedeni hem muhalefetin buralardaki etkisini kırmak hem de yeni dönemde muhalefete gözdağı vermektir.⁷² DP iktidarının bu tavrını Mete Tunçay, “*İktidar yozlaşır, mutlak iktidar mutlak yozlaşır*” sözleri ile açıklıyor, oyların bu kadar yüksek

63 *Demokrat İzmir*, 5 Nisan 1954.

64 Hürrem Kubat, “Siyasi Edebiyat”, *Demokrat İzmir*, 18 Nisan 1954.

65 *Demokrat İzmir*, “Bu Sükûnetin Manası”, *Demokrat İzmir*, 17 Nisan 1954.

66 *Demokrat İzmir*, 2 Mayıs 1954.

67 Hürrem Kubat, “Seçim Geleneği Artık Kurulmuştur”, *Demokrat İzmir*, 4 Mayıs 1954.

68 Hürrem Kubat, “Büyük Seçimden Sonra”, *Demokrat İzmir*, 6 Mayıs 1954.

69 *Anadolu*, 3 Mayıs 1954.

70 *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:10,C.1,Birleşim:8,(14Haziran1954),s.174

71 *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:10,C.1,Birleşim:15,(30 Haziran 1954),s.378; Hüseyin Şeyhanlıoğlu, *Türk Siyasal Muhafazakarlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*, Kadim Yayınları, Ankara, 2011,s.284.; Emrullah Nutku, *Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar 1946-1958*, Fakülteler Matbaası, İstanbul,1979,s.343.; Ali Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul,2006, s.111.

72 Cüneyt Arcayürek, *Yeni İktidar Yeni Dönem 1951-1954*, 2.Basım, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1985, s.258.; Erdoğlan Teziç, *100 Soruda Siyasi Partiler, (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye’de Partiler)*,1 Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976. s.264.

olmasını çoğunluk sisteminin bir sonucu olarak değerlendiriyordu.⁷³ İktidarın, muhalefete yönelik bu girişimleri karşısında *Demokrat İzmir* karşı durmamış, haberleri dördüncü sayfasından okuyucusuyla paylaşmıştı.⁷⁴ Ancak birkaç yıl sonra Kırşehir'in yeniden il olma konusu gündeme geldiğinde iktidara karşı muhalefette olan *Demokrat İzmir*, "Bir çiçekle yaz gelmeyeceğini unutmamak lazımdır" sözleri ile iktidarı eleştiriyordu.⁷⁵

Muhalefet Saflarında *Demokrat İzmir* Gazetesi

1946 yılından 1954 seçimlerine kadar ki süre içinde *Demokrat İzmir* ile Demokrat Parti arasında çok yakın bir ilişki vardı. Gazete hem muhalefet yıllarında hem de iktidar döneminin ilk yıllarında DP'nin her türlü icraatını destekler bir yayın siyaseti takip etmişti. *Demokrat İzmir* ile parti arasındaki bu bağı zayıflatan ilk önemli gelişme 1950 yılında gerçekleştirilen belediye seçimlerinde İzmir'e Belediye Başkanı olarak Rauf Onursal'ın getirilmesi idi. Belediye Başkanı Rauf Onursal'ın görevini kötüye kullanması *Demokrat İzmir* gazetesinin sahibi olan Adnan Düvenci'yi rahatsız eden bir konudur. Bu sorun 1952 yılına gelindiğinde farklı bir şekilde gündeme gelir. DP il teşkilatı üyelerinden biri olan Mustafa Haydar Nazlı'nın izin kullanması Belediye Meclis üyelerini rahatsız etmiş ve Nazlı'nın ihraç edilmesi gündeme gelmiştir. Bu dönemde DP Meclis üyesi olan gazetenin sahibi Adnan Düvenci ise bu karara karşı çıkmıştır.⁷⁶ Burada yaşanan muhalif durum ile birlikte hali hazırda Rauf Onursal'ın belediye başkanlığından rahatsız olan Adnan Düvenci, sahibi olduğu *Demokrat İzmir* gazetesini Onursal aleyhine bir silah olarak kullanmaktan çekinmez. Düvenci, Onursal'a yönelik yolsuzluk iddialarını gazetesini aracılığı ile halka duyurur. Rauf Onursal'ın İzmir'de Kışla tesislerinin ihalesi ile Şehir Otelinin satışı sürecinde yolsuzluk yaptığı; Onursal'ın kayınpederinin Çiğli halkından bazılarının topraklarını işlettiğine yönelik haberler gazete de yer alır.⁷⁷ Bu yayınlar sonrası, aralarında Adnan Düvenci, Hürrem Kubat, Şeref Balkanlı, Mustafa Haydar Nazlı'nın bulunduğu DP İzmir il teşkilatından 98 kişinin ihracını isteyen bir mazbata Adnan Menderes'e verilmiştir.⁷⁸ Adnan Düvenci, Rauf Onursal ile bir probleminin olmadığını, bir belediye başkanı olarak, yapmış olduğu bir takım yanlış uygulamalarını fark ettirmek istediğini belirten "Artık Açıklıyoruz" adlı bir makale ile şunları ifade etmektedir: "*Demokrat Parti'nin itibarından eksilecek her kıymet zerrisi bize, kendi itibarımızdan kopmuş bir parça gibi görünüyor.*"⁷⁹

Düvenci ve Onursal arasında yaşanan gerginliği Adnan Düvenci, yakın arkadaşı olan Adnan Menderes'e aktarır. Onursal'ın belediye başkanı olduğu dönemde onun başkanlıktan alınması gerektiğini, adı yolsuzluk iddialarına karışmış birinin DP kadrosuna yakışmadığını ifade eder. Ancak Adnan Menderes, Adnan Düvenci'nin bu talebini yerine getirmemiştir. Dönemin gazetecileri ile gerçekleştirmiş olduğumuz söyleşilerde *Demokrat İzmir* gazetesinin muhalefete geçmesinde bir takım nedenlerin olduğu belirtilmiştir. Bu nedenlerden biri 1950 belediye seçimlerinde İzmir Belediye Başkanlığı için Adnan Düvenci'ye söz veren Adnan Menderes'in bu sözünde durmayarak Rauf Onursal'ı başkanlığa getirmesidir. Gazeteci Tayfur Göçmenoğlu ve Levent Bimen bu iddialarına kanıtlar sunmuştur. *Demokrat İzmir*'in muhalefete geçmesinden doğan boşluk o dönemde Yeni Asır gazetesi ile doldurulmuştu. Ayrıca Demokrat Parti'nin İzmir'de sesi olması için

73 Mete Tunçay, "Siyasi Tarih (1950-1960)" *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Edt. Sina Akşin), Cem Yay., İstanbul, 1997. s.181.

74 *Anadolu*, 15 Haziran 1954.

75 *Demokrat İzmir*, 4 Mart 1957.

76 *Demokrat İzmir*, 28 Şubat 1952.

77 *Demokrat İzmir*, 3-16-29 Mart-3 Nisan-26 Temmuz 1952.

78 *Demokrat İzmir*, 5 Nisan 1952.

79 *Demokrat İzmir*, 1 Mart 1952.

Nihat Kürşat tarafından Ege Express gazetesi kurulmuştur.⁸⁰ Gösterilen bu nedenlerle birlikte 1946-1961 yılları arasında kronolojik olarak ayrıntılı bir şekilde incelediğimiz *Demokrat İzmir* gazetesinde bu iddiaları doğrulayacak bir kanıt ulaşılamadı. Bu nedenlerin dışında Adnan Düvenci'nin oğlu Yusuf Rıza Düvenci ile yapmış olduğumuz söyleşi bizim çalışmamızla doğru orantılıdır. Ayrıca gazeteci Kaya Çelikkanat, belediye seçimleri ile ilgili iddiaların varlığını bildirmekle birlikte Adnan Düvenci'nin kendine yönelik bu iddiaları kabul etmediğini açıklamıştır. Böyle bir durum yerine Demokrat Parti iktidarının izlemiş olduğu yanlış politikalar nedeni ile gazetenin muhalif bir yayın siyaseti izlediğini yapılan söyleşide bizimle paylaşmıştır.⁸¹ Ayrıca DP kurucuları arasında yer alan Ekrem Hayri Üstündağ, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu gibi önemli karakterlerin de partiden ayrılması ve bu karakterlerin gazete olan ilişkisi de gazetenin muhalefete geçişinde önemli bir nedendir.⁸² *İzmir Milletvekilliği de yapan gazeteci Şeref Bakşık*, Demokrat İzmir'in muhalefete geçişini şu sözlerle açıklar: "*Gazetenin sahibi Adnan Düvenci'nin DP'nin İzmir Belediye Başkanı Rauf Onursal'la uyuşmazlığı düşmesinden sonra partinin Onursal'ı tutması, onu DP'den kopmaya sürükledi.*"⁸³ Adnan Düvenci ve Rauf Onursal arasında gerçekleşen bu kırılmadan sonra 1954 yılına gelindiğinde gazetenin iktidara olan desteği giderek azalacaktır.

Adnan Düvenci ile Rauf Onursal arasında 1952 yılında başlayan gerginlik 1955 yılında yeniden alevlendi. Onursal, DP İzmir Milletvekili olarak Demokrat Parti Meclis Genel Kurulu'na (DPMGK) *Demokrat İzmir* gazetesinin 400 ton kâğıt ve 50 ton mürekkep sattığını belirten taktir vermiştir.⁸⁴ Onursal'ın sunmuş olduğu bu taktir kurulda tartışma yaşanmasına neden oldu. Gazete, kendisi hakkında DP içinde yaşanan bu tartışmaları sütunlarına taşıyordu. Dönemin İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı verilen taktire karşı çıkmış, *Demokrat İzmir* gazetesini savunarak; iddia edilen kâğıtlarının tamamının gazetenin kendisi tarafından kullanıldığını ifade etmişti. Fakat 45 bin liraya ithal ettiği kâğıtları *Demokrat İzmir*, döviz darlığı yaşadığından dolayı kâğıt ithal edemeyen esnafa kanuni kar sınırları içerisinde sattığını açıkladı. İzmir milletvekillerinden Behzat Bilgin ise gazetenin yolsuzluk yaptığı iddiasına yüksek sesle dile getirerek: "*2-3 bin tirajı bulunan ve sözde Demokrat olan bu gazeteye 4 senelik kâğıt ve 15 senelik mürekkep ihtiyacı verilmiştir. Bu fazla tahsis yüzünden mallar karaborsaya intikal etmiş ve müesseseye 650 bin lira civarında bir kar kalmıştır*" ifadelerinde bulunmuştu. Bilgin'in bu cümleleri bazı milletvekillerince hoş karşılanmadı. Diyarbakır Milletvekili Ragıp Karaosmanoğlu "*sözlerinizi tartarak söyleyin!.. O gazete sizden çok daha evvel Demokrattı Behzat Bey!*" diyerek karşılık vermişti.⁸⁵ DPMGK'da tartışma konusu olan *Demokrat İzmir* gazetesini bakan ve çeşitli illerin milletvekillerinin savunuyor olması yerel bir gazete olmasına karşın iktidar partisi içindeki ağırlığını göstermesi adına önemlidir. DPMGK'da yaşanan tartışma üzerine *Demokrat İzmir*; ithal kâğıt ve makine siparişi verildiğini, kâğıtların gelmesine rağmen siparişi verilen makinelerin gelmemesi üzerine elde olan fazla kâğıtların kanunlar çerçevesinde satıldığını açıkladı. "*Gümrük muafiyetli kâğıtlardan bir gram dahi satmadık. Normal tarifeye imalat için celp ettiğimiz kâğıtları, zaruret muvacehesinde ve kar hadleri dâhilinde devrettik. Bir partide elli ton değil, dört sene ancak 3300 kilo mürekkep ithal ettik. Bu hususlar Meclis Grubunda bizzat Sayın Ticaret Vekili tarafından da teyit edildi.*" Onursal'ın 50 ton mürekkep yolsuzluğu iddiasını da "*50 Ton mürekkep, ancak Onursal'ın*

80 *Tayfur Göçmenoğlu ile Yapılan Söyleşi*, (Söyleşi Tarihi:27.12.2016).; *Levent Bimen ile Yapılan Söyleşi*, (Söyleşi Tarihi:27.12.2016).

81 *Kaya Çelikkanat ile Yapılan Söyleşi*, (Söyleşi Tarihi: 27.12.2016.).

82 *Yusuf Rıza Düvenci ile Yapılan Söyleşi*, (Söyleşi Tarihi:18.01.2017).

83 Şeref Bakşık, *CHP ile Bir Ömür*, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 2009, s.26.

84 *Demokrat İzmir*, 14 Şubat 1955.

85 *Demokrat İzmir*, 27 Nisan 1955.

iftiraları için lazımdır” sözleri ile sert bir şekilde karşılık vermişti. Bu sözler karşısında Onursal ise kendisine hakaret edildiği gerekçesi ile gazeteyi İzmir Savcılığına şikâyet etti.⁸⁶

Demokrat İzmir gazetesinin DP iktidarı ile ilişkisi zaman içerisinde gitgide zayıflamış ve 1955 yılında kesin ve net bir şekilde son bulmuştur. Artık DP’ye muhalif bir gazete olduğunu şu satırlarla rahatça anlayabiliriz:⁸⁷“*Demokrat İzmir gazetesi ne Demokrat Parti’nin, ne Halk Partisi’nin ne de müstakbel Hürriyet Partisi’nin ne şunun ne bunun neşir organıdır. Dün böyleydik. Bugün de böyleyiz, yarın da böyle olacağız.*” Yeni yayın politikasının tarafsız olduğunu açıklayan gazete, onuncu yıl dönümü sebebi ile yayınlamış olduğu yazıda önemli ipuçları barındırır: 1946 yılında gazete kurulduğunda İzmir haricinde yedi veya sekiz ilde sıkıyönetim ilan edilmiş durumdadır. Sıkıyönetim sebebiyle 1946 Türkiye’sinin özgürce konuştuğu tek yer olan İzmir’de bir tek *İzmir* gazetesi özgürce fikir hürriyeti yapmıştı. İzmir’in sağladığı rahat ortamdan dolayı “*Muhalefet, sıklet merkezini İzmir’e nakletmiştir. Piran Apartmanı ve 1343 numaralı sokaktaki matbaamız, Demokrat Parti mücadelesinin karargâhı haline gelmiştir*” cümlelerine yer veren gazetenin o günlerde DP’nin fikir mücadelesini elinde taşıdığını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Yayın politikasını açıklayan yazının devamında *Demokrat Parti* iktidarına artık neden karşı çıktığının ipuçlarını şu ifadelerde görüyoruz: “*Demokrat Parti iktidara geldiği için birçok yeni dostlar, yeni taraftarlar, yeni organlar kazanmıştır. Bir mücadelenin kavgasını yapıp zaferini kazanan Demokrat İzmir gazetesine şimdi eski bir asker gözü nazariyle bakılmaktadır... Demokrat Parti iktidarının birinci devresi durmakla geçti. Bunu, demokrasi atılışının bir beklemesi halinde telakki ettik. İktidarın ikinci devresi ise bir dönüş halinde tecelli etti. Bu suretle on sene evvel bugün başladığımız yolculuğun hareket noktasına dönmüş bulunmaktayız. Yeni hizmet devremizin başlangıç noktasında tek temennimiz ikinci on yıllık neşir hayatımızda, tekrar 945 yılının son aylarına dönmemek arzusundan ibarettir.*”⁸⁸

Demokrat İzmir gazetesi iktidara karşı muhalefete geçmesinin nedenlerini art arda yayınladığı makalelerde açıklamaya devam etmişti. Basın aleyhine anti demokratik kanunlar çıkaran, basına ispat hakkı tanımayan, muhalif yayın organlarının kâğıt ve ilanlarını kesen iktidarın artık basını kaybettiğinin altını çiziliyordu. Ayrıca grev hakkı vermediği emekçiyi, siyasi baskı kurduğu üniversiteyi, teminat hakları elinden alınan adliye kadrosunu, gün geçtikçe artan hayat pahalılığına bir çözüm bulamadığı için de yoksul vatandaşın iktidarın kaybettiğini açıklamıştı.⁸⁹ 1954 yılında “*yayın yolu ile veya radyo ile işlenecek bazı suçlar hakkındaki kanun*” ile basının ispat hakkına son veren iktidarın bu hamlesi muhalefet ve basın yayın camiasında olduğu gibi DP içinde yer alan liberal kesimi de rahatsız etmişti.⁹⁰ İspat hakkı tartışması sonucunda iktidar içerisinde yer alan entelektüel, aydın, demokratik düşünceye sahip milletvekilleri partiden istifa ederek 19 Aralık 1955 tarihinde Hürriyet Partisi (HP) adında yeni bir parti kurmuşlardır.⁹¹ Parti başkanlığı için akıllara gelen ilk isim, *Demokrat İzmir* gazetesi ile DP İzmir il örgütünü kuran İzmir Milletvekili Ekrem Hayri Üstündağ’dı. Ancak Üstündağ, ağırlaşan sağlık sorunları nedeniyle kendisine teklif edilen başkanlık görevini geri çevirecekti. Bunun üzerine partinin Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu oldu. Muhalefete geçen *Demokrat İzmir* gazetesi DP’den ayrılarak kurulan yeni partinin İzmir ve Ege bölgesindeki sözcüsü olur. Gazete, Hürriyet Partisi’ni halka tanıtmakta ve halkın da yeni partiye kucak açtığını yansıtmaktadır. Hürriyet Partisi’nin halkla yapmış olduğu temasları için halkın “*şahsi ihtiraslarından uzak*

86 *Demokrat İzmir*, 28 Ekim 1955.

87 *Demokrat İzmir*, 18 Aralık 1955.

88 *Demokrat İzmir*, 26 Aralık 1955.

89 “Niçin Muhalifiz” *Demokrat İzmir*, 28 Nisan-9 Mayıs 1958.

90 Alpaz Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, 2.Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.237.

91 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayıncılık, Ankara, 2002, s.236.

bulunan bir muhalefet partisinin hasretini çekmekte olduklarını ve böyle bir partinin ancak Hürriyet Partisi olacağını” söylediklerini okuyucusuna duyurmuştu.⁹² Hürriyet Partisi kurulduğu günlerde kamuoyunun dikkatini çekmiş, iktidar partisinden istifa eden pek çok vekili bünyesinde toplayıp, ana muhalefet partisi haline gelmişti. Öte yandan parti halkın genelinde ve Ege bölgesinde sınırlı bir etki yaratmıştı. 1957 yılında yapılan genel seçimlerde de sadece Burdur ilinde başarılı olan bir parti olarak yeterince ses getirememiş ve 1958 yılında CHP’ye katılmıştır.⁹³

Demokrat İzmir gazetesi iktidara karşı muhalefete geçtiği 1955’den sonra resmi ilanları kesilen gazeteler arasına girmiştir. Muhalefete geçtiği dönem itibariyle iyi bir tiraja sahip ve dönemin geri iadesi en az gazetesidir.⁹⁴ Yusuf Rıza Düvenci gazetesinin tirajını anlayabilmemiz için günümüzdeki Konak Doğum Hastanesi’nin bulunduğu yerden Demokrat İzmir’in matbaasının bulunduğu yere (bugünkü Opera Binasına) kadar kuyruk oluşturduğunu açıklamıştır. Bu kuyruğun nedeni o günlerde gazetesinin karaborsa olarak satılıyor olmasıdır. Normal fiyatı 15 kuruş olan gazetesinin karaborsaya düşmesi ile İzmir’de iki buçuk liraya Ankara’da beş liraya kadar satılmaktadır.⁹⁵ Gazete özellikle muhalefete geçtikten sonra daha fazla ilgi görmüştür. O dönemde düz baskının kullanılmasından dolayı zaman zaman yeterli sayıda çıkarılamayan gazete, çevre illerin göstermiş olduğu yoğun ilgiden dolayı güvenliği sağlamak amacıyla dağıtım bölgelerindeki karakollar aracılığıyla halka ulaştırılmıştır.⁹⁶

Muhalif cephenin iktidarına karşı giderek genişlemesi karşısında Başbakan Adnan Menderes muhalefet ve basını susturmak için yeni tedbirler alınacağını Gaziantep’te yaptığı açılış töreninde duyurmuştu. *Demokrat İzmir* iktidarın bu yeni tedbirleri için *“Saat, Diktatörlüğe Beş Var”*⁹⁷ diyerek açıklamıştı. Bu açıklamalardan kısa bir süre sonra *hükümetin hazırladığı ve basına çeşitli kısıtlamalar getiren basın kanunu* kabul edildi.⁹⁸ Kanun üzerinde süren uzun görüşmeler sırasında Adnan Menderes’in kanunu çıkarma konusundaki ısrarcı tutumu Demokrat İzmir gazetesine; *“Netice şudur: Ol dedi, Oldu” şeklinde yansımıştı.*⁹⁹ Bu kanun DP içinde de büyük rahatsızlık yaratmış, DP’li gazeteci vekiller kanununun Meclis’teki oylamasına katılmamışlardı.¹⁰⁰ Basın kanunu, 6-7 Eylül olayları sonrası İstanbul, Ankara ve İzmir’de ilan edilen sıkıyönetimin kaldırıldığı 7 Haziran 1956 günü kabul edilmişti. Sıkıyönetimin kaldırıldığı gün özgür iradeyi yok eden basın kanununun kabul edilmesine gazetesinin yazarlarından Ziya Hanhan *“Gitti Gülsüm Geldi Gülsüm”* diyerek eleştiri getiriyor, yeni basın kanununun sıkıyönetimden farksız olduğuna vurgu yapıyordu. Ayrıca iktidarın varlığını sürdürebilmek için her türlü antidemokratik kanunu hayata geçirdiğini şu cümleleri ile açıklıyordu: *“...Keskin zekâ neyi halletmez ki. İşte yeni basın kanunu içtima-i umumi kanunu imdada yetiştiriyor. Neler yapmadık biz bu memleket için neler. Oturduk ve bir daha kalkmadık.”*¹⁰¹

Yeni basın kanununun Resmi Gazete de yayınlandığı 8 Haziran 1956 günü *Demokrat İzmir* gazetesi *“Bugün yeni kanunlara göre çıkıyoruz”* başlığı altında şu açıklamada bulunuyordu:

92 *Demokrat İzmir*, 25 Aralık 1955.

93 Kabasakal, a.g.e., s.189.

94 Erel Şarman ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi: 9.01.2017).

95 Yusuf Rıza Düvenci ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 18.01. 2017).

96 Erol Akıncılar ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi:22.12.2016).

97 Atilla İlhan, “Saat Diktatörlüğe Beş Var”, *Demokrat İzmir*, 13 Nisan 1956.

98 “Neşir yoluyla veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı kanunun adı ile bazı maddelerinin tadiline ve bir madde ilâvesine dair Kanun”, Kanun No: 6733, *Resmi Gazete*, S 9327 (8 Haziran 1956).

99 Ziya Hanhan, “Kaos”, *Demokrat İzmir*, 7 Haziran 1956.

100 *Milliyet*, 8 Haziran 1956.

101 Ziya Hanhan, “Gitti Gülsüm Geldi Gülsüm!”, *Demokrat İzmir*, 4 Haziran 1956.

“Sade şuna inanıyoruz ki millete vekâlet edenler yüzde yüz bir ‘zulm’ü kanun haline sokarak millete takdim edemezler. Nitekim gazetelere akseden Meclis müzakerelerinden öğrendiğimize göre, ceza tehdidi altına alınan hususlar; isnat, iftira, yalan havadis, hakaret ve benzeri fiilleridir....Diyorlarmış ki’ artık gazeteler için yazı yazmak imkânı kalmadı. Bunlarla birden on misli fazla basan ve satan gazetelerde, bizim seviyemize inecektir. Hemen kaydedelim ki onların maddi ve manevi seviyelerine inmeyeceğiz. Biz hadiseleri, ters-düz göstererek bahşişle günümüzü gün eden gazete değiliz... Sonra biz hakikatleri olduğu gibi umumi efkârâ arz ettiğimiz için okuyucularımızın itimat ve muhabbetine mazhar olmuş, hayatiyelerini aziz karilerimizin mukaddes 15 kuruşuyla devam etmiş bir gazeteyiz. Aynı yolda yürümeye devam ettiğimiz müddetçe ki bu yolun üzerinde kalacağız. Onların gülünç zavallı tiraj seviyesine düşmeyeceğiz.

Okuyucularımıza bildirmeyi lüzumlu addederiz ki; Demokrat İzmir gazetesi; her zaman olduğu gibi, bugün de vazife başındadır. Yarın da vazife başında olacaktır. Kanun çerçevesi dâhilinde hizmetlerimizi ifadan biran dahi geri durmayacağız. Hatta bir gün icap ederse mali ve cismani cezayı da çoluk çocuğumuzun fakrû sefaletini de dostlarımızın ıstıraplarını da göze alarak bildirilmesi icap eden hadiseleri bir nöbetçi askerin vazife sadakatiyle sizlere bildireceğiz...”¹⁰²

Demokrat İzmir gazetesinin yeni basın kanunu hakkında kamuoyu ile paylaştığı bu görüşleri, o günlerde ulusal basın da dahil olmak üzere kanuna yönelik en sert eleştirilerin başında yer almıştı. Adnan Menderes hükümetinin çıkarmış olduğu basın yasaklarının İzmir’deki ilk kurbanı da iktidara sert muhalefeti ile bilinen Demokrat İzmir gazetesi oldu. İktidarın çıkarmış olduğu basın kanunu eleştiren, 18 Haziran 1956 tarihli “Günün İlhamları” köşesinde yayınlanan “İnsaf Be Paşam” adlı fıkra metni gazetenin cezalandırılmasına neden oldu. Cezaya neden olan fıkra metni şöyleydi:¹⁰³

“İnsaf Be Paşam

Aller etmişler, kallem etmişler, adamcağızın birini evlendirmişler. Fakat zavallı, dünya evine girdiği günden beri rahat yüzü görmemiş. Bitmeyen bir hır-gür içinde yuvarlanıp gitmeye başlamış. Günlerden bir gün adamcağız vaaza gitmiş. Hoca güzel güzel cemaate anlatıyormuş:

- ‘Ey Müslümanlar! Allah’ın emrini tutun ki cennete girebilesiniz. Oraya bir defa kapağı attınız mı, sizin için her şey hazır. Cenabı Hak her birinize en azından kırk huri verecek. Daha fazlasını isterseniz de alabileceksiniz ya... O başka mesele. Bu kırk huri, azdan azı, Yani asgari tarife... Siz bu hurilerin arasında...’

Vaaz bu şekilde devam edip giderken bizim biçare adam dayanamamış ve seslenmiş:

‘İnsaf be hocam, demiş. Biz bunun bir tanesiyle başa çıkamıyoruz, sen bize kırkını birden vaat ediyorsun.’

Sayın İnönü, Çatalca köylülerine gönderdiği mesajda:

‘Bizim her köyümüzde bir başvekil vardır’ diyor.

İnsaf be paşam: biz bunun bir tanesiyle başa çıkamıyoruz. Sen kırk bin başvekilden bahsediyorsun.”

¹⁰² Demokrat İzmir, 8 Haziran 1956.

¹⁰³ Ziya Hanhan, “İnsaf be Paşam”, Demokrat İzmir, 18 Haziran 1956.

İktidar ile *Demokrat İzmir* arasındaki gerginliği bir üst noktaya taşıyan bu fıkra metninde Başbakan Adnan Menderes'in küçük düşürüldüğü gerekçe gösterilerek gazeteye dava açıldı. Mahkeme, gazete sahibi Adnan Düvenci, Sorumlu Müdür İlhan Esen ve fıkra yazarı Ziya Hanhan'ın en az 16 ay hapsini, 4 bin lira para cezası ve gazetenin de bir ay süre ile kapatılmasını istedi¹⁰⁴. Dava sonunda mahkeme Ziya Hanhan'ın bir yıl hapsine *Demokrat İzmir* gazetesinin de 27 Mayıs 1957-27 Haziran 1957 tarihleri arasında bir ay süre ile kapatılmasına karar verdi.¹⁰⁵

Demokrat İzmir bir ay sessizliğinin ardından iktidara karşı geri adım atmadı. Ceza sonrası çıkardığı ilk nüshasında "*Gazete Kapatana, Mebus Susturana Zihniyetle Meşru Seçim Yapılamaz*" manşeti ile yayımlandı.¹⁰⁶ Bir yerel gazete olmasına karşın *Demokrat İzmir* gazetesinin iktidara yönelik sert muhalif tavrı, muhalefet partilerinin de dikkatini çeken bir durumdu. Gazetenin bir aylık suskunluğunun ardından yeniden yayın hayatına başlaması üzerine muhalefet liderlerinden destek mesajları gelmişti: CHP Genel Başkanı İsmet İnönü; "*Demokrat İzmir gazetesinin yeniden çıkmağa başlayacağını sevinerek haber aldım*" şeklinde samimi açıklamalarda bulunmuştu. Hürriyet Partisi Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nda "*İzmir'in kesilen sesi yeniden çıkacağı için ferah duyuyorum*" derken; CMP lideri Osman Bölükbaşı, "*Aynı kaderin yolcularıyız. Yollarımız Roma'da birleşir*" diyerek aynı amaç için mücadele ettiklerini gösteren açıklamalarda bulunmuştu.¹⁰⁷

"*İnsaf Be Paşam*" adlı fıkra metni nedeniyle cezalandırılan gazete, bu duruma bir gönderme yaparak İnsaf Be Paşam adında bir köşe yayınlamaya başladı. Bu köşede bir yıl hapsin ardından serbest kalan Ziya Hanhan yazılar yazmaya devam etti. Hanhan'ın hapisten çıktıktan sonra yazmış olduğu ilk yazı şöyleydi: "*Taklabazlığın en ziyade rağbet gördüğü bu zamanda biz, dağ sporunu seçtik. Tırmandığımız yolun muhatarasını bilmiyor değiliz. Ama başka çıkar yol yok. Cennete kavuşmak için sırat köprüsünün geçmemiz lazım. Ve bu köprüyü, kimseye 'Dayı' demeden geçeceğiz.*"¹⁰⁸

İktidara yönelik karşı söylemlerine devam eden *Demokrat İzmir*, "*hükümet gazetemizi kapatmak için ne mümkünse yapmaktadır*" diyerek iktidarın gazete üzerindeki baskıyı arttırdığını ve kâğıt sıkıntısı yaşadığını açıklıyordu. Gazete, kâğıt eksikliğinin ciddi boyutta ulaşmasından dolayı ilerleyen günlerde artık 4 sayfa olarak yayın yapacaklarını okuyucularına açıklamak mecburiyetinde kalmıştı. "*Karaya ak, makasa bıçak*" demediği için sessiz sedasız resmi ilanlarının kesildiğine değinen gazete, yandaş basın 50 kuruşa ithal kâğıt satın alırken kendilerinin İzmir Kâğıt Fabrikası'ndan nakliye dâhil 119,50 kuruşa kâğıt satın aldığını, özel ilanlarının kesildiğini kamuoyu ile paylaşmıştı. Yazının devamında dağıtımın yapıldığı on iki ilden gelen talebi karşılayamadıklarına değinerek, gazetenin tirajının ne kadar büyük olduğu hakkında bize bilgi aktarmaktadır.¹⁰⁹ Dönemin şartları itibarıyla satın alınan kâğıtlar hükümet tarafından tahsis edilmektedir. *Demokrat İzmir* yaşadığı kâğıt sıkıntısı nedeniyle kendisine verilen kâğıdın 15 tondan 20 tona çıkarılmasını Demokrat Parti hükümetinden talep etti. Ancak Devlet Bakanı olan Emin Kalafat gazetenin bu talebine olumsuz yanıt vermişti. Bunun üzerine "*tarafsızlık teranesiyle sırf sizin propagandanızı yapan gazeteler için her türlü tahsisi hazırlamak mümkün oluyor da bize yani Demokrat İzmir gazetesine gelince bütün bu imkânlar münselib[kalmamış] mi oluyor*" diyerek iktidarın muhalif basına kâğıt vermek istemediğini bildiriyordu. Emin Kalafat'ı

104 *Demokrat İzmir*, 7 Eylül 1956.

105 *Demokrat İzmir*, 27 Mayıs-27 Haziran 1957.

106 *Demokrat İzmir*, 27 Haziran 1957.

107 *Demokrat İzmir*, 27 Haziran 1957.

108 Ziya Hanhan, "Dağ Sporu", *Demokrat İzmir*, 5 Nisan 1958.

109 *Demokrat İzmir*, 8 Ekim 1956.

eleştiren bu yazının devlet bakanını küçük düşürdüğü gerekçe gösterilerek gazetenin 12 Ekim 1957 sayılı nüshasının toplatılmasına karar verilmişti.¹¹⁰

Demokrat Parti iktidarına karşı muhalif duruş sergileyen *Demokrat İzmir*, bu yayın siyasetinden dolayı resmi ilan kesintisi, kapatılma, cezalandırma, kâğıt sıkıntısı gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Gazeteye yönelik iktidar partisi o denli rahatsızlık hisseder olmuştur ki 1957 Şubat ayının ilk günlerinde gazetenin başındaki "*Demokrat*" ibaresinin kaldırılması gerektiği, bu kelimeyi ancak DP'ye hizmet eden bir yayın organının kullanabileceğine yönelik söylemler ortaya atıldı. Bu iddialar üzerine gazete; *Demokrat İzmir*'in kurucusu olan Ekrem Hayri Üstündağ'ın hayatta iken DP ile ilişkisinin kesildiğine dikkat çekerek şu açıklama da bulunuyordu: "*Demokrasi mefhumu, Demokrat Parti'nin ihtirasına bırakılmış ve tescilli icra edilmiş bir ticaret patenti değildir... Bu gazete 10 seneden beri aynı idealin gerçekleşmesi için çalışıp durmaktadır. Biz 1950 öncesi koleksiyonlarımızı 1950 sonrası koleksiyonlarımızı birlikte memleket umumi efkârının önüne serer ve her satırımızın, hatta her kelimemizin bir bir hesabını verebiliriz.*"¹¹¹ Ardından '*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*' adlı fıkranın 1946'da meclis gündemine geldiğinde Adnan Menderes'in, gazetenin bağımsız olduğuna vurgu yapan şu sözlerine yer vermişti: "*İzmir gazetesi Demokrat Parti'nin gazetesi değildir, bağımsızdır. Size bunu Demokrat Parti'nin idare heyeti azası olarak beyan ederim.*"¹¹²

İktidar ve yandaşları tarafından gazete üzerindeki baskı gün be gün artarak devam etmiştir. Bu kez de Aydın ilinde faaliyet yürüten DP'li üyeler, *Demokrat İzmir*'in Aydın'da dağıtılmasını engellemek için gazeteyi bayilerden toplayarak halkla ilişkisini kesmek istemişlerdi. Bunun üzerine gazetenin muhabirleri Aydın'a giderek abonelerine gazeteyi bizzat elden dağıtmışlardı.¹¹³ 1957 yılının sonlarına yaklaşırken *Demokrat İzmir*, DP iktidarının dikta yönetiminden kendi payına düşen tavır ve uygulamaları topluca şu şekilde okuyucularına sunmuştu:

- 'İnsaf Be Paşam' adlı fıkra metni nedeniyle Adnan Menderes'i küçük düşürmek.

- NATO binasını kurtarmak gayretiyle yapılan neşriyat sırasında İzmir Belediye Başkanı Rauf Onursal tarafından açılan davanın cezası 4 ay tecil edildi.

- "Dahil oldukları kooperatiflere arsa devrederek 830 bin lira kazanmışlar...!" başlıklı yazı nedeniyle Bay Mehmet Ali Sebük tarafından açılan davada gazetenin bir cezalandırılması istendi.

- "Demokrat Parti Adayları arasında bir gezinti" başlıklı yazı nedeniyle beş milletvekilin Rauf Onursal, Osman Kapanı Behçet Bilgin, Sadık Giz, Behçet Uz'u küçük düşürmek suçundan beş yıl ceza istendi.

- "Kütük Partisi" adlı fıkra metni nedeniyle TBMM meşruiyetini suizanni davet etmek suçundan bir yıl cezalandırılması istendi.

- "Altı-Yedi Eylül ferdasında verilen mahut taziye" başlıklı yazı nedeniyle Muammer Çavuşoğlu'nu küçük düşürmek suçundan 1 yıl ceza istendi.

110 "Emin Kalafat, Demokrat İzmir'e takibat açılmasına karşı âdemi muvafakat beyan etmesi üzerine toplatma kararı kaldırılır." *Demokrat İzmir*, 6 Ocak 1957.

111 *Demokrat İzmir*, 5 Şubat 1957.

112 *Demokrat İzmir*, 10 Şubat 1957.

113 *Demokrat İzmir*, 5 Ekim 1957.

- "Asker kaçacağına benzer cipler" başlıklı yazı nedeniyle gazete hakkında dava açılarak, yazar hakkında 16 yıl hapis cezası istendi.

- "İzmirli İnönü'yü karşılamaya geldi" başlıklı yazın edeniyle Melek Benli'nin gazeteye açtığı davada bir yıl ceza istendi.

- Vatan Partisi'nin kapatılması ile ilgili neşir yasağına uymadığı gerekçesiyle açılan davada istenilen ceza 1 yıl bütün bu cezalarda Adnan Düvenci 26 sene 1 ay, Yazı İşleri Müdürü için 26 sene 1 ay ve 166.000 lira para cezası istenmekteydi.¹¹⁴

Demokrat İzmir hakkında açılan davaların çoğundan 11 Nisan 1958'e gelindiğinde beraat etmiş olsa da yeni davalarla uğraşmaya devam etmiştir: Vatan Partisi hakkındaki yayın yasağına uymadığı gerekçesiyle açılan dava,¹¹⁵ Yeni Asır gazetesi davası¹¹⁶, usulsüz olarak yayınladığı tekzip davası, Kasım Gülek'in yaptığı konuşmayı yayınladığı için halkı heyecana düşürme suçundan açılan dava ve Dokuz Subay Olayı¹¹⁷ davaları bunlar arasındadır.¹¹⁸ İlerleyen günlerde Rauf Onursal'ın oğulları için düzenlediği sünnet düğününü konu alan "Muhteşem Sünnet Düğünü" adlı yazıda Onursal'ı küçük düşürdüğü gerekçesiyle¹¹⁹; Hürriyet Partisi'nin ve Osman Bölükbaşı'nın tebliğini yayınladığı için de halkı TBMM'ye karşı tahrikten açılan başka bir dava da vardı.¹²⁰ Gazetenin muhalif tavrından nasibini alan isimlerden biri de İzmir Savcısı Radi Ökbaşı'dır. "Türk Mahkemelerine İtimadımız Var" adlı yazı gerekçesiyle savcılığa hakaretten¹²¹; "Kuran-ı Kerime dair" ve "Kuran'ın başına gelebilecek en büyük felaket" adlı makalelerden dolayı Diyanet İşleri Başkanını küçük düşürmekten dava açılmıştı¹²². Ayrıca "Milli Birlik hürriyeti tanımakla olur" başlıklı yazıdan dolayı da Cumhurbaşkanı'na saygısızlık suçundan dava açıldı. Muhalefete geçtiği 1955 yılından 1959 yılına kadar Demokrat İzmir gazetesi hakkında toplam 40 dava açılmıştı.¹²³ Demokrat İzmir, hakkında çok dava açılan bir gazete olmakla birlikte, 1958-1960 arasında Türk basının genel durumu bu şekildedir¹²⁴. Demokrat Parti iktidarı, basına kısıtlamalar getirdiği kanunun kabulü olan 8 Haziran 1956'dan 16 Temmuz 1959 aralığına kadar 72 olay hakkında basına yayın yasağı getirilmişti.¹²⁵

114 Demokrat İzmir, 10-17 Aralık 1957.

115 Demokrat İzmir, 11 Nisan 1958.

116 "Yeni Asır gazetesinde çıkan bir başmakalet Kasım Gülek'in „CHP'nin bir numaralı demagoğu Kasım Gülek" şeklinde geçen yazı nedeniyle Kasım Gülek Yeni Asır gazetesine dava açtı. İzmir savcılığı bu dava hakkında âdemi takipsizlik kararı alır. Ancak Manisa Ağır Ceza Mahkemesi bu karar karşı çıkıp takipsizlik kararını bozmuştur. Bunun üzerine Demokrat İzmir gazetesi, 11 Nisan 1958 tarihli sayısında, „ muhalefet gazeteler aleyhinde hayali suçlar isnat etme ustası İzmir Müddeiumumiliği Demokrat Parti tarafından Yeni Asır gazetesi aleyhinde dava açılmaya mecbur edildi" başlıklı yazı ile bu haberi sütununa taşımaya üzerine Demokrat İzmir gazetesine savcılık tarafından dava açıldı." Demokrat İzmir, 4 Temmuz 1958.

117 "Gazete 28- 29 Mayıs, 5-6-19-20 Haziran 1958 tarihli nüshalarında" 9 subay olayı hakkındaki gazete neşir yasağına uymamıştır. Bu nedenle savcılık tarafından orduyu isyana teşvik etmek, hükümeti zorla devirmek ordu içinde fesat çıkarmak suçundan gazeteye dava açıldı. Dava sükût ederek sonuca ulaştı.", Demokrat İzmir, 30 Nisan – 9 Temmuz 1958.

118 Demokrat İzmir, 17 Eylül 1958.

119 Demokrat İzmir, 7 Kasım 1958.

120 Demokrat İzmir, 7 Kasım 1958.

121 Demokrat İzmir, 7 Kasım 1958.

122 Demokrat İzmir, 3 Aralık 1959.

123 Demokrat İzmir, 25 Aralık 1959.

124 "Demokrat Parti'nin basına karşı uyguladığı baskı politikası sonucunda dönemin basını oldukça zorluk yaradı. 1 kilo kâğıdın 250 kuruşa satılması üzerine gazetelerin sadece kâğıt maliyetini mevcut satış fiyatı ile karşılayamamasına neden oldu. Bu nedenle birçok gazete 4 sayfa çıkmak veya 40 kuruşa satışa sunulmak mecburiyetinde kaldı. Kâğıt fiyatlarında yapılan artış üzerine gazeteler çareyi satış fiyatını arttırmada buldu. Bunun üzerine Yeni Sabah %60, Hürriyet %50, Dünya %45, Cumhuriyet %11 oranında satış düşüdü." "Türk Basını Büyük Bir Buhranla Karşı Karşıya", Demokrat İzmir, 15 Ağustos 1958

125 Ayşe Asker, Askeri Darbeye Doğru, Demokrat Parti'nin Tahkikat Komisyonu Girişimi, İmge Yayınevi, Ankara, 2013, s.271.

Demokrat İzmir'de yayınlanan "Baskı" başlıklı makalede basın içinde bulunduğu zor durum hakkında fikir yürütebiliriz. Bu yazıda, muhalif gazetelerin kâğıdı kesilir, muharrirler, karikatüristler bir bir hapse girer. "Bütün bunların yapıldığı devirde iktidar partisinin adı da *Demokrat'tır*" ifadeleri ile hükümetin basın üzerinde uygulamış olduğu sert politika açıklanmaktadır.¹²⁶ Dönemin basın mensuplarının durumunu bir fıkra metni ile şu şekilde ele alınmıştır:¹²⁷

"Pazartesi: Savcılık Yazısı

Salı: Yazıya cevap

Çarşamba: Savcılıkta ifade

Perşembe: Mahkemelerde duruşma

Cuma: Karakola tebligat

Cumartesi: Hukuk istişaresi

Pazar: Yarının endişesi

Görülmemiş demokrasimizde 'hür basın' mensuplarının ömür takvimi budur."

1957 Yılı Genel Seçimleri ve Sonrasında *Demokrat İzmir* Gazetesi

Demokrat Parti iktidarının ikinci döneminde çıkarılan anti demokratik kanunlar, ekonomi alanında yanlış atılan adımlar sonucunda yaşanan iktisadi problemler dönemin muhalefet partileri ve basını tarafından sürekli eleştirilir oldu. İktisadi sorunların giderek artması ve halk tabanında hissedilmesi, aynı zamanda muhalefetin yükselen sesini susturmak için iktidar 1958'de yapılacak genel seçimleri 1957 yılında yapmaya karar verdi. Bu durum muhalefet adına bir baskın seçimdi. İktidarın antidemokratik tutumuna bağlı olarak rejim buhranı endişesi yaşayan muhalefet, seçim öncesi birleşmenin yollarını aramıştı. Muhalefetin seçimlerde ortak listeler yaparak birleşmesi ile iktidarının düşeceğini bilen Adnan Menderes hükümeti seçim kanununda muhalefetin birleşmesini engelleyecek bir takım değişikliklere gitti.¹²⁸ Yapılan değişiklik sonrası her parti seçime kendi başına girmek zorunda kaldı.

Demokrat Parti muhalefetin birleşme çabalarının önüne bir set çektikten sonra partiler seçim kampanyalarına hız verdi. İsmet İnönü'nün ilk seçim kampanyasını Malatya'dan başlaması üzerine *Demokrat İzmir* gazetesi, hem muhalefetin hem de iktidarın seçim çalışmalarını şu ifadelerle değerlendiriyordu: "*CHP seçim propagandasına Malatya'dan başladı. Fakat Demokrat Parti ona bu hususta tekaddüm[ilerleme] etti. Çünkü o seçim kampanyasına daha evvel ve bütün memlekette birden başlamış bulunuyor. Yani, bir tarafta şu madde ithal, bu madde tevzi, köylü borçlarını tecil ediyor lafları dolaşırken, bir taraftan da radyolar harıl harıl mevlit okuyor. Artık bunların 'seçim mevlidi' olduğunu bilmeyen kalmadı. Dün bir kahvede radyo mevlit okurken dinleyen bir vatandaş arkadaşına*

¹²⁶ "Baskı", *Demokrat İzmir*, 27 Mayıs 1958.

¹²⁷ Ziya Hanhan, "Gazete Takvimi" *Demokrat İzmir*, 24 Aralık 1958.

¹²⁸ "Milletvekili Seçim Kanununun 35 ve 109ncu maddelerinin tadiline ve bu kanuna muvakkat bir madde ilavesine dair kanun" Kanun No: 7059, Kabul Tarihi: 11.9.1957, *Resmî Gazete*, 13 Eylül 1957, S. 9705.; *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem:10, C. 20, Birleşim:91, (11 Eylül 1957), s.740; *Yeni Asır*, 12 Eylül 1957.

şöyle dedi: *Ne olacak yahu. Artık DP'nin işi Allah'a kaldı da mevlit okutuyor. İnşallah kabul olur. Âmin.*"¹²⁹

1957 yılı genel seçiminde *Demokrat İzmir* gazetesi sahibi Adnan Düvenci CHP İzmir Milletvekilleri listesinde, gazete yazarlarından Ziya Hanhan da Hürriyet Partisi İzmir Milletvekili listesinde yer almıştı. Demokrat Parti'nin yardım kampanyası olarak seçim döneminde halka gıda malzemesi dağıtmasına gazete sert bir dille eleştirmişti: *"Vatandaş evvela sefalet çukuruna yuvarlamak sonra da ona dört yılın üç gününde el uzatır görünme, onu gafil yerine koymaktır."*¹³⁰ Bu eleştiri üzerine DP İzmir İl Başkanı Faruk Tunca gazeteye teklip göndermişti.

27 Ekim 1957 yılı seçim sonuçları muhalefetin beklentilerinden uzak kaldı. İktidar partisi oylarında azalma olmasına karşın oy oranı hala % 48'in üzerindeydi.¹³¹ Sandık sonuçlarını okuyucusuna aktaran *Demokrat İzmir*, *"DP az bir farkla iktidar olabildi"* diyerek, muhalefet partilerinin toplam oylarının iktidar partisini geride bıraktığına vurgu yaparak, oradan teselli arıyordu.¹³² Seçimden hemen sonra seçimde yapılan yolsuzlukları anlatmak üzere gazete de yayınlanan *"Kütük Partisi"* başlıklı fıkra sonrası *Demokrat İzmir* hakkında dava açılacaktı. Davaya konu olan fıkra şöyleydi:

*"... Evet, milli irade Kütük Partisi'nin sözde zaferi karşısında asil bir galeyan halindedir. Bunu görmezden gelmeğe imkân yok. Fakat bu galeyanın sebebini teşhis bakımından, iktidarın düştüğü gaflet çok acıdır.(Kütük Partisi)dedim; evet, Kütük Partisi... Fakat 1957 seçimlerinde, iktidar, kütüklere pervasızca oynamıştır. Her vilayette on binlerce vatandaş anasının hem vazife hem hak olarak kaydettiği seçime iştirak şerefinden mahrum bırakılmış, onların yerine başkaları iki üç sandıkta birden oy kullanmışlardır. DP, sözde zaferini, kütüklerde yaptığı tahrifata borçludur. Bununla iftihar edip etmemek, mensuplarına kalmış bir cihet. Bugün, Mecliste, temsil etmek zehabında buldukları büyük Milletin manevi huzurunda büyük yeminlerini yapacak olan nice Demokrat Partililerin, bunu vicdanlarında hissederek hiç olmazsa dillerinin biraz dolaşması en son ümit ve temennimizdir."*¹³³

Demokrat Parti iktidarı 1957 seçimlerinde her ne kadar sandıktan birinci parti olarak çıkmış olsa da muhalefetin toplam oylarının kendisinden fazla olduğuna tanıklık etti. Görmezden gelinemeyecek bu durum karşısında harekete geçti. Daha önce Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu¹³⁴ ile muhalefetin meclis dışındaki hareketini kısıtlayan iktidar bu kez Meclis İç Tüzüğü'ndeki düzenleme ile muhalefetin meclis içindeki hareketlerini kısıtladı.¹³⁵ İktidarın bu son uygulamaları için *"Gün geçmiyor ki Demokrat Parti'nin yeni bir şiddet tedbirine başvurmuş olduğunu öğrenmeyelim"* ifadelerinde bulunan *Demokrat İzmir*, alınan kararların yanlış olduğunu ortaya koyuyordu.¹³⁶ Gazetenin bir başka yazısın da *"Bugün içinde bulunduğumuz siyasi buhranın, demokrasiden her geçen gün biraz daha uzaklaşmamızın esas sebebi iktidar partisidir"* deniliyordu.¹³⁷ İktidarın muhalefeti kısıtlama yolunda her alanda getirdiği yaptırımları iğneleyici ifadelerle eleştiren gazete, hakkında

129 Tanış, "İşi Allah'a Kaldı", *Demokrat İzmir*, 23 Eylül 1957.

130 İsmet İnönü'nün Seçim Kampanyaları için bkz. Tekin Erer, *On Yılın Mücadelesi*, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul, 1963. ss.299-305.; *Demokrat İzmir*, 15 Ekim 1957.

131 *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, TÜİK, Ankara, 2008, s. 25.

132 *Demokrat İzmir*, 28 Ekim1957.

133 Han'ın Yerine, "Kütük Partisi", *Demokrat İzmir*, 1 Kasım 1957.

134 "Toplantılar ve gösteri yürüyüşleri hakkında Kanun", Kanun No: 6761, Kabul Tarihi: 27.6.195, *Resmi Gazete*, (30 Haziran 1956), S.9346.

135 Ayrıntı için bkz. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 11, C. 1, Birleşim: 10,(4 Aralık 1957), ss.,315-405.

136 "Hakikatler Tedbirlerle Susturulamaz", *Demokrat İzmir*, 27 Aralık 1957.

137 "Ekseriyet", *Demokrat İzmir*, 29 Aralık 1957.

açılan onca dava sonrası kelimelere dans ettirerek iktidarı eleştirmekten geri kalmıyordu. Ülkenin içinde bulunduğu “Özgürlük ve Hürriyet Yoksunluğunu” şöyle ifade ediyordu: “İsmi var, gazetesi var, marşı var, şarkısı var, abidesi var bir sürü de kahramanı var. Ve kendisi yok: Nedir o bilin bakalım. Ben söylemem! Neden mi diyeceksiniz! Söyleyemem! Hürriyet olsa söylemez miyim?”¹³⁸

İktidar muhalefet arasındaki ilişkinin şiddeti 1957 yılından itibaren gün gün artmıştı. 1959 yılı ile birlikte CHP halkın arasına inerek, aktif bir muhalefet izlemeye başlamıştı. Bu durum iktidar ile muhalefet ilişkilerinin daha da gerilmesine sebep oldu.¹³⁹ Ana muhalefet lideri 75 yaşındaki İsmet İnönü, “Ege Vazife Gezisi” olarak adlandırdığı bir geziye çıktı. CHP’lilerin “Ege Taarruzu” olarak nitelendirdiği bu gezi Uşak’tan başlayacak, Büyük Taarruz’un izlediği yolu takip ederek, İzmir’de sonlanacaktı.¹⁴⁰ Bu gezi ve rotası iktidar tarafında çok büyük bir rahatsızlık yarattı. İktidar, muhalefetin gittiği her yerde bürokratik engeller çıkarmak, kendi taraftarlarını sahneye sürmekten çekinmeyecekti.¹⁴¹ İsmet İnönü’nün Ege gezisinde izlediği güzergâhta iktidar ve muhalefet taraftarları karşı karşıya gelmiş, bu durum toplumsal olayların yaşanmasına neden olmuştu. Nitekim gezinin ilk durağı olan Uşak’tan CHP liderinin trenle ayrılması sırasında çıkan olaylar da İnönü’nün başına taş isabet etmiş, yaralanmıştı. Uşak ve ardından Manisa’da yaşanan üzücü gelişmeleri sütunların taşıyarak eleştiren *Demokrat İzmir*, muhalefet lideri İsmet İnönü’ye İzmir’den şöyle sesleniyordu: “... Ciplerin copların ağır tehditlerine rağmen gece yarısı şafak vakti yollara dökülenlerin senden neler beklediğini sen bizden daha iyi bilirsin. Sen milletin kalbine gelmektesin. Ve onlar bu gelişin yolunu sinema kapılarına kurulan mühürlerle kesmek istiyorlar! Sanki milletin kalbine sinema kapılarından girilmiş gibi! Nitekim İzmir seni mühür vurulmaz kalbinin kapılarını ardına kadar açmış olarak bekliyor. Gel gör ve kendi kusurunu kendi bileceğin yoldan düzelterek milletin makûs tarihini haydi bir defa daha yaz paşam!”¹⁴²

Oylalı biten Uşak gezisinden sonra İsmet İnönü önce Manisa’ya sonra da İzmir’e geldi. *Demokrat İzmir* gazetesi İnönü’nün Manisa konuşmasını yayınlamış bu nedenle de gazete toplatılmıştı. Bunun üzerine ikinci baskıya hazırlanan gazetenin ikinci baskısı da CHP’nin hazırladığı bir bildiriye yayınlamak istemesi üzerine toplatıldı.¹⁴³ İsmet İnönü’nün İzmir’e geldiği 2 Mayıs akşamı *Demokrat İzmir* gazetesinin tahrip edilerek, yakılmak istenmesi bir anda ülke gündemine bomba gibi düşmüştü. Gazete binasına saldırı yapılacağına dair o günlerde ihbar geldiğine değinen gazete çalışanı Şeref Bakşık, “DP’li ve il merkezlerinde önemli bir yeri olan bir arkadaşım, 1957 Mayıs’ının bir gecesinde gazetemiz binasının saldırıya uğrayacağına bana duyurmuştu” ifadelerinde bulunur. Ayrıca *Demokrat İzmir* gazetesi adliye muhabiri Yassıada mahkemesindeki şahitliği sırasında baskından iki gün önce gazeteye ihbar geldiğini, ihbarın Emniyet Müdürlüğüne bildirilmesi ile gazetenin önüne iki polis memurunun görevlendirildiğini açıklamıştı.¹⁴⁴

İsmet İnönü’nün İzmir’e geleceğinden dolayı 2 ile 10 Mayıs tarihleri arasında İzmir’de partilerin toplantı yapmaları yasaklanmıştı. Buna rağmen 2 Mayıs akşamı DP İzmir İl Genel Merkezinde toplantı yapılacağına yönelik duyurular sonrası partililer, DP Konak

138 Danış, “Bir Bilmecce”, *Demokrat İzmir*, 19 Ocak 1958.

139 Serap Yazıcı, *Türkiye’de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Yetkin Yayınları, Ankara,1997,s.62.

140 Erer, a.g.e., s.360.

141 Konu hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz: Fevzi Çakmak, “Cumhuriyet Halk Partisi’nin ‘Ege Vazife Gezisi’ ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olayları”, *Turkish Studies*, Volume 9/10 Fall 2014, ss. 1239-1258.

142 “Sayın İnönü-Manisa” *Demokrat İzmir*, 1 Mayıs 1959.

143 *Demokrat İzmir*, 19 Mayıs 1959.

144 BCA, Fon Kodu. 10.09. Yer No. 210.650.1.134.

binasında toplanmaya başlamışlardı. Toplantı sırasında DP Alsancak ilçe binasında bir patlamanın meydana geldiğini öğrenen partililer ellerinde taş ve sopalarla *Demokrat İzmir* gazetesine doğru harekete geçti. Partililer gazetenin önüne geldiklerinde, Belediye Başkanı Faruk Tunca'nın "Serbestsiniz arkadaşlar bütün mesuliyet bana aittir. Yakın yakın burası komünist gazete ve matbaadır" sözlerinden aldıkları teşvikle, yaklaşık 200 – 300 partili harekete geçti.¹⁴⁵ Saat 21.15'te başlayan ve tam 48 dakika boyunca devam eden tahribat sonucunda; gazete matbaasının camları kırılmış, baskı makineleri tahrip edilmiş, matbuat malzemeleri çıkan yangında kullanılamaz hale gelmişti. Gazetenin 22 personeli de bu tahribat sırasında bina içinde mahsur kalmıştı.¹⁴⁶ Gecikmeli de olsa itfaiye yangını söndürmek için gelebilmişti.¹⁴⁷ *Demokrat İzmir* gazetesi personeli olan ve olayı bizzat yaşayan tarihi bir tanık o günü "hayatımda unutmadığımdır andır" diyerek açıklamaktadır. Matbaanın önünde toplanan partililer, kısa süre içerisinde gazetenin kapısını kırarak içeri girmişlerdi. Kağıt ve mürekkeplerin ateşe verilmesi ile yoğun bir duman yükselmiş gazetede bulunan personel zor durumda kalmıştı. Gazete çalışanları üçüncü kata sığınarak valilik, emniyet, itfaiyeden yardım talep etse de ilgilenen olmamıştı. Erel Şarman, kamu kurumlarının ilgisizliğini şu sözlerle ifade ediyordu: "Demokrat İzmir deyince telefonlar kapatılıyordu." İlgili kurumlardan yardım gelmemesi üzerine gazete çalışanları yangından kurtulabilmek için üç metre kadar uzakta bulunan yan binaya merdiven kurarak kurtulmayı bile düşünmüşlerdi.¹⁴⁸ Yaşanan olaylar sırasında yardımın gelmemesi, polisin işini ağırdan alması olaydan sonra en çok konuşulan konu olmuştur. Olayın bu şekilde seyretmesi yaşananlardan Demokrat Partili yöneticilerinin parmağı olduğu iddialarını her zaman barındırmıştır. *Demokrat İzmir* gazetesi tahribinden sonra sadece iki kişi gözaltına alınmış bunlardan biri de bir milletvekilinin araya girmesi ile serbest bırakılmıştı. Olaydan hemen sonra İzmir Savcılığı harekete geçerek olay hakkında yayın yasağı getirmişti.¹⁴⁹ Adnan Düvenci savcılık tarafından başlatılan ve sonuçlanan tahkikattan tatmin olmamıştı. Kendisi tarafından açılmış olan tahkikat 27 Mayıs sürecinde Yassıada davalarında görülecekti

2 Mayıs gecesi ağır tahribat yaşayan *Demokrat İzmir* gazetesi 3-18 Mayıs tarihleri arasında kapalı kaldı. Olaydan sonra ilk kez "16 gün sonra bizi sevenlerin huzurunda, muarızlarımızın ise işte yine karşılarındayız!" başlığı ile iktidara meydan okuyarak çıkmıştı. Çıktığı ilk iki gün *Halkın Sesi* matbaasında basımı yapıldı.¹⁵⁰ 19 Mayıs 1959 tarihli nüshasında matbaasının konumunu gösteren helikopterle çekilmiş fotoğrafları yayınlıyarak; güvenlik kurumlarının çok yakınında bir gazete binasına saldırının gerçekleştiğini ve buna rağmen geç müdahale edildiğini açıklıyordu.¹⁵¹ *Demokrat İzmir* gazetesinin bulunduğu yer; Polis 2. Şube Müdürlüğüne ile Polis Müdürlüğüne çok yakında. Hükümet binasına 150 adım, Adliye binası ve Savcılığa 160 adım, Jandarma Merkez İlçe Komutanlığına 60 küsur adım uzaklıktaydı.¹⁵² Baskından sonra çıkan ilk sayısında "Uşak Olayları"na da yer veren gazete "Kanunların açıkça kışkırtmasından doğan vahim akıbet: İnönü'yü Taşladılar" manşetine yer vermiş ayrıca yaşanan olaylar üzerine basına getirilen yayın yasağını da eleştirerek şu ifadelerde bulunmuştu:

145 BCA, Fon Kodu.010,09. Yer No.211.655.2.

146 BCA, Fon Kodu. 10.9. Yer No. 208.644.2.87.

147 Emine Gürsoy Naskali, *Yassıada Zabıtları-VII Demokrat İzmir Gazetesi Davası*, Kitabevi, İstanbul, 2012, s.536.

148 Erel Şarman ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi:9.01.2017).

149 *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 1959.

150 Erel Şarman ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi:9.01.2017).

151 *Demokrat İzmir*, 19 Mayıs 1959.

152 *Demokrat İzmir*, 4 Haziran 1959.

"Hayır, biz, yarım aydan fazla bir zaman çıkmamak ve bunu söylememek zorunda bırakıldığımızı, memleket gazetelerinin günlerce neşir yasağı sansürüne tâbi tutularak 'beyaz leke'lerle intişar etmeye mecbur edildiğine ve yüz binlerce vatandaşın gözü önünde cereyan etmiş hadiselerin yine vatandaştan gizlenmesine gülmüyoruz. Hatta 'fısıltı gazetesi'nin kendi aleyhlerine çalışmasını mümkün kıldıklarına bile gülmüyor, gülemiyoruz. Gülemiyoruz. Çünkü bunlar, ağlanacak hallerdir. Buna rağmen, yani ağlanacak yerde, biz gülüyoruz. Evet, sevgili dostlarımızın bu hallere düşüşüne gülüyoruz."¹⁵³

İktidarın, basın ve muhalefet üzerindeki baskılarından, yayın yasaklarından dolayı *Demokrat İzmir* gazetesi başından geçen olayları o günlerde yazamamıştır. Olayın üzerinden bir yıl geçtikten sonra da 1960 yılı Nisan ayında kurulan Tahkikat Komisyonu gazeteyi süresiz olarak kapatma kararı vermişti. Baskın olayından iki yıl sonra, 2 Mayıs 1961'de "Meş'um Gün" adlı makale ile gazete başından geçenleri ilk kez kamuoyuyla açıkça paylaşma imkânı bulacaktı. Gazeteye göre, İsmet İnönü'nün İzmir'e gelmesi sebebiyle oluşan kalabalığı fırsat bilen Adnan Menderes gazeteye öldürücü bir darbe vurmak istemişti. *Demokrat İzmir* gazetesi, Adnan Menderes'in iktidara gelmesinde büyük desteği olan bir gazeteyi nasıl gözden çıkarabildiğine yönelik şu açıklamalara yer vermişti: "O nankör alabildiğine haris ve canavar ruhlu bir insandı. O ruhun, bir gün içinde mahpus bulunduğu bedeni boğması mukadderdir."¹⁵⁴

Demokrat İzmir gazetesi o gece yaşanan olayları bir de kendi bakış açısıyla şu şekilde aktarmıştı: "...Gazete, gece kadrosuyla çalışmaktaydı. Yirmi kişi miydik, kırk kişi miydik bilmiyorum. Bir olsa ne çıkar, bin olsa ne çıkar... Henüz cezaevi yıkılmamış, içerde bir alay masum var. Dışarda ise hırsızın, katilin, ırz düşmanlarının, soyguncunun daniskası... Güruh, sarhoş edilmiş, ceplerine beşer, onar lira konmuş ağzı salyalı bir sarhoş sürüsü, gazetenin üzerine yürüyor. Cezaevinin kenarından, içerdeki kaza kurbanları hapiste, dışardaki vurguncular, soyguncular başıboş, serbest... Kahrolsun diye bağırıyolar. Kim kahrolacak? Biz! Kahrolduğumuz kadar kahrolmuşuz zaten... Ve bir taş yağmuru. Savcılık? Ölü... Vilayet? Vefat etmiş... Emniyet? Hak getire... İtfaiye? Namevcut... İzmir'de, Mithat Paşa caddesinde 25 numaralı binada 'hak!' diye, 'hürriyet!' diye hakkı ve hürriyeti taşıyolar. Aşağıdan kâğıtlar tutuşturulmuş, yukarısı duman dolu... Çocuklar boğulacak... Kapılar, pencereler açılıyor. Aspiratörler çalıştırılıyor. Ah, biraz temiz hava Hürriyetin havası, Dokuz yıl hasretini çektiğimiz hürriyet havası... Macera, bir *Demokrat İzmir* gazetesinin macerası değildir. Asıl mesele, bu gazetenin hüviyetinde hür ve müstakil basını, hür ve müstakil düşünceyi ateşe vermek, yakmak, külleri üzerinde tepinmektir."¹⁵⁵

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve *Demokrat İzmir* Gazetesi

Türkiye'nin 1960 yılına girdiği günlerde ülke içinde iktidar ile muhalefet arasında sağlıklı bir iletişimin olduğunu söylemek zordu. Muhalefet ülkenin hürriyet ve demokrasiden hızla uzaklaştığını, iktidarın otoriterleştiğini, ekonomin kötü yönetildiğini öne sürüyordu. Bu düşünceleri geniş halk kitleleri ile paylaşmak adına da 1959 yılı ile birlikte parti liderleri sık sık Anadolu seyahatlerine çıkıyordu. CHP tarafından düzenlenen yurt gezilerinin olaylı geçmesi basına yayın yasağı olarak yansımıştı. "Geyikli Olayları" hakkında çıkan yayın yasağına uymadığı gerekçesi ile *Demokrat İzmir* hakkında dava açıldı.¹⁵⁶ İktidar ise muhalefetin ülke içinde yürüttüğü bu faaliyetleri kanun dışı siyasi faaliyetler olarak görüyor ve tüm bunların CHP'nin yıkıcı, gayri meşru çabalarının ürünü olduğu yolunda

153 "Gülüyoruz", Angin, *Demokrat İzmir*, 19 Mayıs 1959.

154 "Meş'um Gün" *Demokrat İzmir*, 2 Mayıs 1961

155 "Bir Barbarlığın Yıldönümü", *Demokrat İzmir*, 2 Mayıs 1961.

156 *Demokrat İzmir*, 7 Nisan 1960.

genel bir tutum izliyordu. Bu tutum ve düşünce etrafında 18 Nisan 1960 tarihinde TBMM'ye sunulan bir önerge ile CHP'nin bu tür faaliyetlerinin araştırılması teklif ediliyordu.¹⁵⁷ Uzun yılların siyasi ve askeri deneyimlerini üzerinde taşıyan CHP lideri İsmet İnönü, iktidar tarafından partisini hedef alan bu önerge karşısında Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmasında "Biz demokratik rejim dedik, demokratik rejim kurulmuştur. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir... Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam"¹⁵⁸ ifadeleriyle iktidarı uyarma gereği görmüştü. Konuşmanın ardından CHP grubu Meclis'i terk etmişti. Ardından 21 Nisan 1960'da "Ulus gazetesini teşhir etmekten yakalandı" adlı yazıyı yayınlaması üzerine İzmir Savcılığı kararı ile *Demokrat İzmir*'in söz konusu sayfaları toplatıldı.¹⁵⁹ Meclis, iktidarın CHP'yi ve basını soruşturmak üzere kurulmasını istediği Tahkikat Komisyonu'na 18 Nisan'da onay verirken; komisyona geniş yetkiler veren yasal düzenleme Meclis tarafından kabul edilerek 28 Nisan'da yürürlüğe girmişti. Muhalefet ve basının faaliyetlerini soruşturmak için kurulan Tahkikat Komisyonunun ilk icraatlarından biri muhalif basını susturmaktı. Bütün baskılara rağmen iktidara karşı amansız muhalefetini sürdüren *Demokrat İzmir* gazetesi, Tahkikat Komisyonu'nca 28 Nisan 1960 günü süresiz olarak kapatıldı. Gazete 29 Nisan-28 Mayıs 1960 tarihleri arasında yayınlanmadı. Dönemin gazetecilerinden Erel Şarman iktidarın gözünden *Demokrat İzmir* gazetesini şu şekilde açıklamaktadır: "1960 yılında Ankara'da Ulus, İstanbul'da Akşam gazetesi ne ise İzmir'de de Demokrat İzmir öyleydi. Demokrat Partililer için Demokrat İzmir tam bir baş belasıydı."¹⁶⁰

Tahkikat Komisyonunun faaliyete geçmesiyle birlikte İstanbul ve Ankara'da olaylar çıkmıştı. Özellikle üniversite gençliği çıkan olaylarda en önde yer almıştı. Yaşanan olaylara güvenlik güçlerinin müdahalesi sonrası İstanbul'da Orman Fakültesi öğrencisi Turan Emeksiz ile Nedim Özpulat hayatını kaybetmişti. Hükümet, İstanbul ve Ankara'da örfi idare ilan ederek, sokağa çıkma yasağı koymuştu. Yaşananlara ilişkin yayın yasağı getirilmişti. 1960 yılının Mayıs ayı başında İstanbul ve Ankara'da, iktidara yönelik örgütlü bir muhalefet kendisini meydanlarda göstermeye devam etmişti. "555 K" parolası ile tarihe geçen ve tahsilli gençliğin organize ettiği bir gösteri "5. ayın 5'inde saat 5'de Kızılay'da" sloganıyla hayata geçirilecekti.¹⁶¹

Siyasetin çıkmaza girdiği, toplumsal olayların yaşandığı o günlerin sonunda 27 Mayıs 1960 tarihinde askeri müdahale gerçekleşti. Müdahalenin hemen ardından basın üzerindeki engellerin kaldırılmasıyla birlikte yayın hayatına devam eden *Demokrat İzmir* gazetesi müdahalenin hemen ardından yayınladığı ilk sayısında Demokrat Partililerin nasıl tutuklandıklarını dizelerle şöyle ele aldı:

"Esbaktan Dâhiliye Vekili Namık Gedik

Saklanmak için pek çok aradı köşe, delik

Sarılınca etrafı süngülerden bağlarla

Yakalandı Fatin'cik marklar ve dolarlarla

Çalıştı göstermeye başarı fakat naçar

157 TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:11, C. XVIII, 58. Birleşim (18 Nisan 1960), s. 189.

158 TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:11, C. XVIII, 58. Birleşim (18 Nisan 1960), s. 206-207.

159 *Demokrat İzmir*, 22 Nisan 1960.

160 Erel Şarman ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi: 9.01.2017)

161 Fevzi Çakmak, "Demokrat Parti İktidarında İzmir (1950-1960)", İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih Cildi, C 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2013, s. 369.

*Kaptırdı paçasını sonunda Hamdi Sancar
Ayrılıp vicdanından uymadığı şey duyuya
Düştü nihayet derin kazdığı bir çukura
Dinlemedi nasihat, tarihten almadı ders
Verdi yakayı ele Kütahya'da Menderes
Kantarın topuzunu kaçırdı gitti ayar
Teslim olmakta ayak diretti Celal Bayar
Ne oldu neler gördük bir anda biz nazarla
Neler olacak daha ahvali intizarla
Şer olanın zihninden daima şer geçer de
Dünkü sabık komisyonun bugün hepsi içerde...
Bize ettiler eza, onların hakkı mihnet
Şanlı orduya selam, saygı ve minnet..."¹⁶²*

Demokrat İzmir gazetesi, Demokrat Parti'nin 6-7 Eylül olaylarını düzenleyip sonrada suçlarını inkâr ettiklerini, İsmet İnönü'yü sadece taşlamakla kalmayıp vur emri verdiklerini, basın ve yayın çalışanlarını hapse atmakla kalmayıp altından kalkamayacakları cezalar verdiklerini açıklıyordu. Ardından "*Selam Sana Türk Ordusu! Bizim biçare kalemciklerimizle dindiremediğimiz zulmü tepelemeye, senin şanlı kılıcının yüzü değil, fakat kudretli elinin tersi yetiverdi! Dikensiz gül bahçesi işte böyle yaratılır! Bir avuç baldırı çıplak kimmiş onu sen dünyaya gösterdin. Mübarek ve kudretli ebediyen dert görmesin*" ifadeleriyle yapılan askeri müdahaleye haklı gerekçeler sunuyordu.¹⁶³

27 Mayıs'ta asker tarafından Demokrat Parti iktidarına karşı gerçekleştirilen müdahale İzmir'de ihtilal hareketi olarak algılandı. İzmir gençliği o günlerde "*Hürriyet Kervanı*" adında bir kervan kurarak il ve ilçelerde 27 Mayıs hareketinin önemini halka anlatmaya çalışmıştı.¹⁶⁴ İzmir halkı ise meydanlarda "*Ya yaya şaşaşa Türk Ordusu Çok Yaşa!*" nidaları atarak Türk ordusuna karşı olan sevincini gösteriyorlardı.¹⁶⁵ *Demokrat İzmir* gazetesi de müdahaleyi takip eden günlerde sütunlarında yer verdiği yazıları ile askeri müdahalenin yanında olduğunu gösteren bir politika sürdürmüştür. Gazetenin sabık iktidara yönelik tavrı ve söylemi çok serttir. Demokrat Partililere yönelik "*sabık, düşük, kuyruk, Yassıada tutukluları, Celali Çetesi, Celali Eşkıyaları*" gibi sıfatları sürekli kullanmaya özen gösteren gazete, müdahalenin meşru olduğunu her yazısı ile dile getirerek 27 Mayıs hareketinin sesi olarak varlık göstermiştir: "*Mayısta Geldiler, Mayıs gittiler. Fakat dünkü gazetelerde içlerinden birinin eşlerine ait çantada çıkan hazinenin listesini okuyunca bir defa daha anlayıp inandım ki bu Mayıs sülükleri, aradan geçen on sene içinde bu fukara milletin kanını çok fena emmişler...*"¹⁶⁶

162 Meffun-u Hürriyet, "Nasıl Tutuldular", *Demokrat İzmir*, 29 Mayıs 1960.

163 Ziya Hanhan, "Selam Sana Türk Ordusu", *Demokrat İzmir*, 30 Mayıs 1960.

164 Erol Akıncılar ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi: 22.12.2016).

165 *Demokrat İzmir*, 31 Mayıs 1960. 2- 3 Haziran 1960.

166 Naci Sadullah Daniş, "Mayıs Sülükleri", *Demokrat İzmir*, 31 Mayıs 1960.

Demokrat İzmir, sabık iktidardan hesap sorulmasını, tüm yaptıklarının hesabını vermesini isterken, içinde idam sehpalarını hatırlatan ifadelerinden olduğu şu tür yazılara da yer vermiştir: “Biz onlardan asıl hesabı, büyük hesabı isteyeceğiz. Bu sevgili milletin kendisini kurtarabilecek bütün aydın ve namuslu başlarını hatta bir müstevli düşmanın bile yapamayacağı bir gaddarlıkla mezbahalara sürmeye yeltenmenin hesabını! Ve artık açık konuşalım bizce bu korkunç hesabın altından, ancak sehpalar altında kalkabilecekler onlar!”¹⁶⁷

Askeri müdahalenin ardından eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve eski Başbakan Adnan Menderes ile birlikte aktif siyaset yürüten tüm Demokrat Partililer, Yassıada’da kurulan mahkeme de yargılandılar. Yassıada’da davası görülen olaylardan biri de *Demokrat İzmir* gazetesinin 2 Mayıs 1959 gecesi tahrip edilmesi olayıydı.¹⁶⁸ 12 Ocak 1961’de olayın duruşmaları başladı. *Demokrat İzmir* izlediği yayın siyaseti ile davaya destek veriyordu. Demokrat Partilileri idam etmek için sadece *Demokrat İzmir* gazetesi davasının yeterli olduğunu vurgulayan gazete, zamanında kâğıt sıkıntısı yaşadıklarını, ilanlarının kesildiğini, kapatma ve hapis cezalarına maruz kaldıkları halde muhalefetten vazgeçemedikleri için gazetenin tahrip edildiğine vurgu yapan haber yapıyordu. Davayı desteklediği bu yazının devamında gazeteyi tahrip edenler için “bunların birer piç olduklarını, birer dolandırıcı olduklarını, birer karpuz hırsız olduklarını, birer ırz düşmanı olduklarını” ve bu olayla ilgili olanların başında da Adnan Menderes’in bulunduğunu iddia ediyordu.¹⁶⁹ Gazetenin ortaya koyduğu bu ifadeler çok ağır ve rencide ediciydi ama askeri idarenin olduğu o günlerin atmosferi içinde olağan karşılanıyor gibiydi. *Demokrat İzmir* gazetesi davasında Adnan Menderes, Rauf Onursal başta olmak üzere toplam 24 sanık vardı.¹⁷⁰ Mahkeme de Adnan Menderes’e basına baskı uygulamak için kâğıt vermediği ve resmi ilanları kesitiğine yönelik iddialar yöneltildi. Menderes bu iddiaları cevaplarırken, kâğıt sıkıntısının yaşandığı bir döneme denk geldiğini ve ilanların da gazete tirajlarına göre dağıtıldığı şeklinde ifade etmişti. Ayrıca “*Demokrat İzmir gazetesi büyük tirajı olan bir gazete değil, bendeniz altı ayda bir defa dahi ismini işitmedim dersem, inanmanızı istirham ederim*” demişti.¹⁷¹ *Demokrat İzmir* gazetesinin de savcının üzerinde durduğu konulardan biri de İsmet İnönü’nün İzmir’e gelmesi ile gazeteye yapılan tahribatin aynı güne denk gelmesinin tesadüf olup olmadığıydı.¹⁷² Duruşmalar sırasında şahitler ifadelerinde; DP il binasında küçük çaplı etki yaratacak bir düzeneğin hazırlanmasından sonra il binasında bulunan yaklaşık 200-300 kadar Demokrat Partilinin *Demokrat İzmir* gazetesi binasının önüne geldiğini ifade etmişlerdi. Gazete binasının önünde toplanan partilileri İsmet Uç, Saim Orakçı, Muzaffer Balaban, Selahattin Erdönmez gibi isimlerin kışkırttığı ve Şeref Balkanlı’nın, Adnan Menderes’e ait olduğunu iddia ettiği “*Bu Komünist yuvası il binasını bombaladı, burayı hücum edin*” sözleriyle kalabalığı harekete geçirdiğini ifade ediyordu.¹⁷³

Demokrat İzmir gazetesinin tahrip edilmesi dönemin Ulaştırma Bakanı başkanlığındaki bir heyetin İzmir’e gelerek DP mahalli teşkilatı ile yaptığı görüşmede planlanmıştı. İktidar kanadının planlamış olduğu bu olaydan İzmir Valisi ve Emniyet Müdürlüğünün de bilgisi

167 “Bu Hesabın Altından Ancak Sehpalar Altında Kalkabilecekler”, *Demokrat İzmir*, 11 Haziran 1960.

168 “Sanıkların, Demokrat İzmir gazetesi matbaasını tahrip etmek için plan hazırlamak, hazırlanan planı uygulamaya koymak, tahribe bizzat katılmak ve bu suçu işlemeye azmettirmek hareketinden dolayı Yüksek Soruşturma Kurulunca 27/11/1960 tarihinde soruşturma yapılmasına karar verdi.”, BCA, Fon Kodu.010.09, Yer No.211.655.2.

169 Naci Sadullah, “İbret Alınacak Sahneler”, *Demokrat İzmir*, 13 Ocak 1961.

170 BCA, Fon Kodu.010.09, Yer No. 211.653.1.

171 BCA, Fon Kodu.010.09, Yer No. 211.653.1.

172 BCA, Fon Kodu. 010.09. Yer No. 211.653.1.

173 Naskali, a.g.e., ss.88-102.

vardı. İçeride 22 personelinin bulunduğu gazeteye saldırının başlaması üzerine çalışanlar savcılığa, emniyete ve vilayete haber vermiş olsa da emniyetin gerekli tedbiri alacakları şeklindeki yanıtları dışında olayla ilgilenen olmamıştı. Geç de olsa itfaiye olay yerine gelerek yangını söndürmek için müdahale etmişti. Yine geç gelen birkaç polis memuru da kalabalığı bastıramamış ve ilerleyen dakikalarda Emniyet Müdürü Nevzat Emrealp'in olay yerine intikali ile tahribat sona ermişti.¹⁷⁴ Duruşmalarda şahit ve sanık olarak bulunan polis memurlarından; İzmir Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi polisi şahit İsmail Aksoy, İzmir Emniyet Müdür Muavini şahit Mehmet Özcan,¹⁷⁵ Emniyet Genel Müdürü sanık Cemal Gökten, Ankara Emniyet Müdür Muavini sanık İsmail Küntay ifadelerinde olayın tertip olduğunu beyan etmişlerdi.¹⁷⁶

Gazete binasının tahrip edildiği gece İzmir Şehirlerarası Muhabere Salonu nöbetçisi olan Ayten Aktuna ifadesinde ciddi bilgiler paylaşmıştı. Aktuna, olaydan önce Dâhiliye Vekâleti ve Kemal Hadımlı arasında gerçekleşen telefon görüşmesinde Hadımlı'nın "*Haber almışlar, biz de kapıya iki polis dikiverdik*" şeklinde ki telefon konuşmasına şahit olduğunu ifade etmişti. Tahribat sonrasında ise bizzat Adnan Menderes ve Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu arasında bir görüşme geçtiğini ifade eden Aktuna, Kurbanoğlu'nun, *Demokrat İzmir* matbaasına yapılan tahribat hakkında Başbakan'a açıklamalarda bulunduğunu, buna karşın Menderes'in "*Bir işi beceremediniz, alçaklar*" şeklinde konuştuğunu belirtiyordu.¹⁷⁷

Yassıada davalarında ele alınan *Demokrat İzmir* gazetesini davasının savcısı gazetenin tahrip edildiğini gösteren yirmi üç delil gösteriyordu. Bu delillerden bazıları şu şekildedir: Ethem Menderes'in hatıra defterine kaydettiği 8 Mayıs 1959 tarihli notta *Demokrat İzmir*'in tahribine ilişkin Vali ve Başbakan arasındaki konuşmada; "*Vali olacağını, fakat saatini belli edemeyeceğini söylemiş*" olduğu belirtiliyordu. Ethem Menderes bir başka notunda; kendisinin İzmir Valisi Kemal Hadımlı'yı makamında ziyareti sırasında Faruk Tunca'nın Valiye gazete hakkında gerekenin yapılacağını bildirdiği kayıtlar arasındaydı. Ayrıca başka bir şahit olan Polis Müdürü Nevzat Emrealp'in gazeteye düzenlenecek tahribat hakkında bilgilendirildiğini Kemal Hadımlı'ya iletmesi üzerine Vali'nin olaydan haberinin olduğunu şu sözlerle açıklamıştı: "*Evet nümayiş yapılacak, Demokratlar yapacak biraz yumuşak davranın.*"¹⁷⁸

Demokrat İzmir gazetesini tahribatının bilançosu ise şu şekildeydi: Üç adet baskı makinesi ciddi hasar görmüştü. Doksan balya gazete kâğıdı, elli kiloluk beş varil mürekkep ve birçok malzeme kullanılamaz hale gelmişti.¹⁷⁹ Tahribat sonrası ortaya çıkan maliyet ise şöyleydi: Baskı dairesi badana işleri için 751 lira, ıstırya, cam; 1555.20 lira. Mürettephanedeki yağlı boya işlerine 2120 lira. Yazı odası boya işlerine 440.88 lira, badana işlerine 1874 lira, ana kapıya yapılan tahribat için 650 lira, makine, ferma, kağıt tahribi için 121480 lira. Toplam 128.870.28 lira.¹⁸⁰

Demokrat İzmir gazetesini davası Yassıada Yüce Adalet Divanında 12 Ocak-4 Mayıs 1961 tarihleri arasında görüşüldü. Yassıada Savcısı Salim Başol duruşmalar sonunda karar gereğince tutuklama nedenleri kalkmış olduğundan sanıklar Beliş Bener, Dr. Mustafa Bozoklar, İsmet Bilginer, Paşa (Paşo) Saka, Mehmet Özyağcı, İsmail Babayiğit, Eyüp Şenöztop ve Ahmet İdiz'in tutuklama kararının geri alınmasına ve başka hükümlülükleri

174 BCA, Fon Kodu: 010.9., Yer No. 208.644.2.87.

175 Naskali, a.g.e., ss.175-205.

176 BCA, Fon Kodu: 010.09. Yer No. 211.653.1.

177 Naskali, a.g.e., s.108.

178 Ayrıntı için bkz. BCA, Fon Kodu. 010.9., Yer No. 208.644.2.2.

179 BCA, Fon Kodu. 010.9., Yer No. 210.650.1.130.

180 BCA, Fon Kodu.010.09. Yer No: 209.645.1.

yoksa serbest bırakılmalarına karar verdi. Ayrıca Sanık Kemal Serdaroğlu, Cemal Gökten ve İsmail Küntay hakkındaki tutuklama kararı geri alındı. Savcı Salim Başol 960/ 32 esas numarasında kayıtlı olan *Demokrat İzmir* gazetesinin 1 numaralı Anayasayı İhlal Davası ile birleştirilmesine karar verdi.¹⁸¹

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin içine girdiği çok partili siyasi hayatın en önemli aktörlerinden biri basındı. Kurulan siyasi partileri kitlelerle tanıştıran, partilerin amaçlarını geniş halk tabanına yayan gazete ve dergiler yayın faaliyetleri ile dikkatleri üzerine çekmişlerdi. Demokrat Parti'nin kurulması etkili bir muhalefet ortamı yaratmış ve siyasi partilerdeki çeşitlilik basına alternatif siyasi bir alan yaratmıştı. Yeni kurulan muhalefet partilerine destek veren gerek ulusal gerekse yerel ölçekte birçok gazete yayın hayatına başlamıştı. Yerel ölçekte yayın hayatına başlayan gazetelerden biri de 12 Nisan 1946'da ilk sayısı çıkan İzmir gazetesiydi. Demokrat Parti'nin en güçlü olduğu Ege Bölgesi içinde, muhalefetin sesi olan gazete, çok kısa süre içinde geniş kitleler tarafından okunacak; yaptığı haberler ile ulusal düzeyde adından söz ettirecektir. Yayınladığı "*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*" isimli fıkra sonrası kapatılan gazete 25 Aralık 1946 tarihinden itibaren *Demokrat İzmir* ismi altında yayınlarına devam etmiştir. *Demokrat İzmir* gazetesi iktidarlara yönelik yaptığı sert ve etkili muhalefet nedeniyle hem CHP iktidarı sırasında hem de DP iktidarı sırasında kapatılan ender gazetelerden biridir. İktidarlara arası iyi olmayan, iktidarlardan tarafından maddi ve hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kalan gazete buna rağmen ayakta kalmaya ve etkili yayınlarını sürdürmeye devam etmiştir. 1940'lı yılların sonlarında Demokrat Parti'ye destek veren en etkili yayın organlarından biri olan gazete, DP iktidarı sırasında yaptığı haberlerle en etkili muhalif gazetelerin başında gelecektir.

Demokrat İzmir gazetesi, DP iktidarını destekleyen yayın politikasından 1955 yılı ortalarından itibaren ayrılmaya başladığı görülür. Bu ayrılığın daha öncesi de bulunmaktadır ama özellikle DP iktidarının basına getirdiği sınırlamalar sonrası ayrılık süreci hız kazanmıştır. 1956 yılı başı ile birlikte artık gazete DP iktidarına karşı açıktan muhalefet etmeye başlamıştır. DP iktidarı, gazetenin yürüttüğü etkili muhalefet karşısında o kadar sıkışacak ki 2 Mayıs 1959 tarihinde Cumhuriyet tarihinde çok sık rastlanmayan bir olayla iktidar yandaşları tarafından gazetenin binası tahrip edilecek, gazete yaklaşık üç hafta yayınlanamayacaktır.

Demokrat İzmir, Demokrat Parti iktidarına muhalif olduğu dönemde önemli bir yazar kadrosuna sahiptir. Ziya Hanhan ele aldığı bir fıkra nedeniyle bir yıl hapse girmiş; Naci Sadullah Daniş, "Günün İlhamları" köşesinde muhalif kalemini oynatmaktan çekinmemişti. Attila İlhan, Halikarnas Balıkcısı, Aziz Nesin, beş dil bilen Ahmet Angın *Demokrat İzmir* gazetesinin yazar kadrosu arasında yer alan isimlerdendi. Gazetenin foto muhabiri, İzmir'in en iyi foto muhabiri olan, Uşak olayları sırasında dövülen ve sonraki yıllarda Yeşilçam sinemasında rol alan Hüseyin Baradan'dı. Gerek yazar kadrosu gerekse yetiştirdikleri ile *Demokrat İzmir* büyük bir gazetecilik okuluuydu. İyi bir yazar kadrosuna sahip olan fakat iktidarlardan baskısını sürekli ensesinde hisseden gazete de zaman zaman köşe yazıları "*Demokrat İzmir*" imzası ile yayınlamıştı. Bu durumun en önemli nedeni, gazeteyi kapanma noktasına getirebilen ağır hapis ve para cezalarıydı.

DP iktidarından en fazla zarar gören gazetelerin başında gelen *Demokrat İzmir*, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi'ne en fazla destek veren, müdahaleyi savunan ve haklı gören

181 BCA, Fon Kodu. 010.09. Yer No. 211.655.2.

gazetelerin başında gelmiştir. İktidardan düşen Demokratlar hakkında çok ağır ifadelere sütunlarında yer vermekte sakınca görmeyen; sabık iktidarın idam sehpalarında hesap vermesini isteyen bir *Demokrat İzmir* vardır. Gazetenin 1959 yılında tahrip edilmesi Yassıada Mahkeme sürecinde duruşması yapılan önemli davalardan biri olmuştur. İzmir basını içinde önemli bir yeri olan *Demokrat İzmir* gazetesi 1979 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş ve 11.445 sayı yayınlanmıştır.¹⁸²

KAYNAKÇA

I. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, Fon Kodu.010.09, Yer No.211.655.2.

BCA, Fon Kodu.010.09, Yer No. 211.653.1.

BCA, Fon Kodu: 010.9., Yer No. 208.644.2.87.

BCA, Fon Kodu. 010.9., Yer No. 208.644.2.2.

BCA, Fon Kodu. 010.9., Yer No. 210.650.1.130.

BCA, Fon Kodu.010.09. Yer No: 209.645.1.

BCA, Fon Kodu. 010.09. Yer No. 211.655.2.

BCA, Fon Kodu.030.01.00.00. Yer No.65.403.1.1

BCA, Fon Kodu.490.1.0.0. Yer No.1368.534.1

BCA, Fon Kodu. 10.09. Yer No. 210.650.1.134

BCA, Fon Kodu:490-0-001Yer No: 664-224-1.

II- Resmi Yayınlar

Resmi Gazete

TBMM Tutanak Dergisi

Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007, Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK), Ankara, 2008.

III- Süreli Yayınlar

İzmir

Demokrat İzmir

Anadolu

Yeni Asır

Cumhuriyet

Vatan

Akşam

IV- Araştırma- İnceleme Eserler

A- Kitaplar

Ağaoğlu, Samet (1993), *Siyasi Günlük Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, (Yay. Haz. Cemil KOÇAK), 2. Baskı, İstanbul, İletişim Yay.

Akşin, Sina(2011), *Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, İstanbul Cem Yayınevi.

Arcaayürek, Cüneyt(1985), *Yeni İktidar Yeni Dönem 1951-1954*, 2.Basım, İstanbul, Bilgi Yayınevi.

Arıkan, Zeki (2011), *İzmir Basınından Seçmeler 1872-1922*, C 1, İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay.

Asker, Ayşe(2013,) *Askeri Darbeye Doğru, Demokrat Parti'nin Tahkikat Komisyonu Girişimi*, Ankara, İmge Yayınevi.

¹⁸² Gazetenin 1960'lı ve 1970'li yılları hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Aytac Demirci, Yusuf Ziya Düvenci; *Bir Mücadele Gazetesi! Demokrat İzmir*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018.

- Bakşık, Şeref (2009), *CHP ile Bir Ömür*, İstanbul, Kurtiş Matbaacılık.
- Başgil, Ali Fuat (2006), *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat.
- Bayar, Celal (1997), *Ben de Yazdım-Milli Mücadeleye Giriş*, C 5, İstanbul, Sabah Kitapları.
- Bila, Hikmet (1999), *CHP 1919-1999*, İstanbul, Doğan Yay.
- Cumhuriyet Ansiklopedisi* C.II. (2005), İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Çakmak, Fevzi (2017), *İzmir'in Siyasi Hayatında Seçimler (1908-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2017.
- Demir, Şerif (2010), *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, İstanbul, Paraf Yay.
- Demirci, Aytaç vd.(2018), *Bir Mücadele Gazetesi! Demokrat İzmir*, 1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Erer, Tekin(1963), *On Yılın Mücadelesi*, İstanbul, Ticaret Postası Matbaası.
- Goloğlu, Mahmut (2013), *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, I. Basım, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Gökman, Muzaffer (1973), *50 Yılın Tutanağı(1923-1973)*, Hürriyet Yay.
- İnönü, İsmet (2001), *Defterler (1919-1973)*, C.1, (Haz. Ahmet Demiral),1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Kabacalı, Alpay(1999), *Türk Basınında Demokrasi*, 2.Baskı, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay.
- Kabasakal, Mehmet (1991), *Türkiye'de Siyasi Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, İstanbul, Tekin Yay.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri(2002), *Politikada 45 Yıl*, Ankara, İletişim Yay.
- Karpat, Kemal (2012), *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, Timaş Yay.
- Koçak, Cemil (2012), *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları İktidar ve Demokratlar (1945-1950)*, C.II, İstanbul, İletişim Yay.
- Lewis, Bernard (2015), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, Arkadaş Yay.
- Naskali, Emine Gürsoy (2012), *Yassıada Zabıtları-VII Demokrat İzmir Gazetesi Davası*, İstanbul, Kitabevi Yay.
- Nutku, Emrullah (1979), *Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar 1946-1958*, İstanbul, Fakülteler Matbaası.
- Şeyhanlıoğlu, Hüseyin (2011), *Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*, Ankara, Kadim Yay.
- Teziç, Erdoğan(1976), *100 Soruda Siyasi Partiler, (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye'de Partiler)*, 1 Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Toker, Metin, (1990), *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları(1944-1973):Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- Tökin, Füzuan Hüsrev (1965), *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişimi 1896-1965*, İstanbul, Elif Yay.
- Tunaya, Tarık Zafer (1962), *İslamcılık Cereyanı*, İstanbul, Baha Matbaası.
- Turan, Şerafettin (2000) , İsmet İnönü, Yaşamı Dönemi ve Kişiliği, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Us, Asım (1966) *1930-1950 Atatürk, İnönü, İkinci Dünya Savaşı ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri ve Hatıraları*, İstanbul, Doğruluk Matbaacılık.
- Yazıcı, Serap(1997), *Türkiye'de Askeri Müdahalelerin Anayasal Etkileri*, Ankara, Yetkin Yay.

B- Makale

Ağaoğlu, Samet (18 Mayıs 1948), "Üçüncü Parti", *Demokrat İzmir*.

_____ (12 Şubat 1950), "Seçimlere Gidiyoruz", *Demokrat İzmir*.

- Angın (19 Mayıs 1959), "Gülüyoruz", *Demokrat İzmir*.
- Belge, Burhan (25 Temmuz 1946), "Bugünkü Toplantının Manası ve Sebepleri", İzmir.
_____ (13 Nisan 1946), "CHP'ye Muhalefet Lazım", İzmir.
_____ (5 Ağustos 1946), "5 Ağustos 1946", İzmir.
_____ (12 Ağustos 1946), "CHP'nin Hodgamlığı", İzmir.
_____ (17 Mayıs 1950), "Kansız İnkılap ve Muhalefet", *Demokrat İzmir*.
- Çakmak, Fevzi (2013), "Demokrat Parti İktidarında İzmir (1950-1960)", İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih Cildi, C 2, İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay.
_____ (2013), "Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve İzmir (1946-1950)", İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih Cildi, C 2, İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay.
_____ (2014), "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 'Ege Vazife Gezisi' ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olayları", *Turkish Studies*, Volume 9/10, ss. 1239-1258.
_____ (2015), "Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması", *History Studies*, Volume 7/3 Eylül.
_____ (2018), "Ekrem Hayri Üstündağ", İzmir Kent Ansiklopedisi Biyografi Cildi, C 2, İzmir, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay.
- Danış (19 Ocak 1958), "Bir Bilmecce", *Demokrat İzmir*.
- Danış, Naci Sadullah (13 Ocak 1961), "İbret Alınacak Sahneler", *Demokrat İzmir*.
_____ (31 Mayıs 1960), "Mayıs Sülükleri", *Demokrat İzmir*.
Demokrat İzmir 17 Nisan 1954), "Bu Sükûnetin Manası".
_____ (27 Aralık 1957), "Hakikatler Tedbirlerle Susturulamaz".
_____ (29 Aralık 1957), "Ekseriyet".
_____ (28 Nisan-9 Mayıs 1958), "Niçin Muhalifiz"
_____ (27 Mayıs 1958), "Baskı".
_____ (1 Mayıs 1959), "Sayın İnönü-Manisa".
_____ (29 Mayıs 1960), Meffun-u Hürriyet, "Nasıl Tutuldular".
_____ (11 Haziran 1960), "Bu Hesabın Altından Ancak Sehpalar Altında Kalkabilecekler".
_____ (2 Mayıs 1961), "Bir Barbarlığın Yıldönümü."
_____ (2 Mayıs 1961), "Meş'um Gün".
- Ertem, Barış (2013), "Atatürk'ü Koruman Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Tartışılması", *Turkish Studies*, V8/5, ilkbahar.
- Fenik, Faruk (26 Temmuz 1946), "Siz Bizi Temsil Edemezsiniz", İzmir.
- Han'ın Yerine (1 Kasım 1957), "Kütük Partisi", *Demokrat İzmir*.
- Hanhan, Ziya "Gitti Gülsüm Geldi Gülsüm!", *Demokrat İzmir*, 4 Haziran 1956.
_____ (7 Haziran 1956), "Kaos", *Demokrat İzmir*.
_____ (18 Haziran 1956), "İnsaf be Paşam", *Demokrat İzmir*.
_____ (5 Nisan 1958), "Dağ Spor", *Demokrat İzmir*.
_____ (24 Aralık 1958), "Gazete Takvimi" *Demokrat İzmir*.
_____ (30 Mayıs 1960), "Selam Sana Türk Ordusu", *Demokrat İzmir*.
- İlhan, Attila (13 Nisan 1956), "Saat Diktatörlüğe Beş Var", *Demokrat İzmir*.
- Kapani, Osman (9 Şubat 1950), "Köylü Vatandaşın Reyi Demokrat Parti'dedir", *Demokrat İzmir*.
- Kubat, Hürrem (17 Mayıs 1950), "Kansız İnkılap ve Muhalefet", *Demokrat İzmir*.

- _____ (27 Temmuz 1950), “Çok Yerinde Bir Karar,” *Demokrat İzmir*.
_____ (7 Mart 1951), “Türk İnkılabına Düşmanlık Edenler”, *Demokrat İzmir*.
_____ (6 Haziran 1952), “Kırk Haramiliğe Paydos!”, *Demokrat İzmir*.
_____ (18 Aralık 1952), “İrticadan Her Fenalık Beklenebilir”, *Demokrat İzmir*.
_____ (18 Mart 1954),“Hedef Memlekete Hizmet Olmalıdır”, *Demokrat İzmir*.
_____ (18 Nisan 1954),“Siyasi Edebiyat”, *Demokrat İzmir*.
_____ (4 Mayıs 1954),“Seçim Geleneği Artık Kurulmuştur”, *Demokrat İzmir*.
_____ (6 Mayıs 1954), “Büyük Seçimden Sonra”, *Demokrat İzmir*.

Nadi, Doğan (26 Temmuz 1946), “Bu On Binlerce Halkın Tek Mümessili Yok”, İzmir.

Perin, Mithat (26 Temmuz 1946), “Halkın Haklı Heyecanı”, İzmir.

Tanış (23 Eylül 1957),“İşi Allah’a Kaldı”, *Demokrat İzmir*.

Tunçay, Mete(1997), “Siyasi Tarih (1950-1960)” *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, (Edt. Sina Akşin), İstanbul, Cem Yay.

Sözlü Tarih Kaynakları

Erol Akıncılar ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi:22.12.2016)

Tayfur Göçmenoğlu ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 27.12.2016)

Levent Bimen ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi:27.12.2016)

Erel Şarman ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 18.01.2017)

Kaya Çelikkanat ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi 27.12.2016).

Yusuf Rıza Düvenci ile Yapılan Söyleşi, (Söyleşi Tarihi18. 01. 2017).

Erol Akıncılar: 1938 Denizli doğumludur. 1970 yılında girdiği TRT’de Trabzon ve Antalya’da haber müdürü, İzmir’de televizyon ve radyoda denetim müdürü olarak yaklaşık yirmi yıl görev yaptı. Dört dönem İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı yaptı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Tayfur Göçmenoğlu: 1943 yılında Buca’da doğmuştur. Ege Telgraf, Saklambaç, Son, Günaydın, Ege Ekspres, Yeni Asır, Tercüman gibi gazetelerde görev almıştır. Ayrıca İzmir Gazeteciler Cemiyeti Yönetiminde yer almıştır.

Levent Bimen: 1944 İzmir doğumludur. Ege Ekspres, Yeni Asır, Hürriyet, Milliyet gibi gazetelerde çeşitli görevlerde bulunmuştur.

Kaya Çelikkanat: 1934 yılında İzmir’de doğdu. İzmir Gazetecilik Yüksek Okulu’nu bitirdi. Ulus, Akşam, Tercüman, Ticaret, Demokrat İzmir, Yeni Asır, Demokrat Ege, Dokuz Eylül Gazetesi gibi gazetelerde çalıştı. Nisan 2017’de vefat etti.

Yusuf Rıza Düvenci: 1946 doğumlu olup, Demokrat İzmir gazetesinin sahibi Adnan Düvenci’nin oğludur. Gazeteciliğin yanı sıra uzun yıllar İzmir Spor Kulübü’nde yöneticilik yaptı. İzmir’de yaşamaktadır.